

Açık Öğretim Fakültesi Adalet Programı
HUK201U Medeni Usul Hukuku Ders Notları

İÇİNDEKİLER

- Ünite 1: Medenî Usûl Hukukuna Giriş
Ünite 2: Yargıda İnsan Kaynağı, Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı
Ünite 3: Mahkemelerin Görev ve Yetkisi
Ünite 4: Davada Taraflar ve Yargılamaya Katılan Üçüncü Kişiler
Ünite 5: Davanın Aşamaları, Türleri, Dava Şartları ve İlk İtirazlar
Ünite 6: Davanın Açılması, Dilekçeler Teatisi ve Ön İnceleme
Ünite 7: Tahkikat, İspat, Sözlü Yargılama ve Hüküm
Ünite 8: Kanun Yolları
Ünite 9: Geçici Hukukî Korumalar
Ünite 10: Tahkim ve Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları

İlgili Kanunlar (Doğrudan Erişim Adresi: <http://afyonluoglu.org/medeni-usul-hukuku/>)

- 2709 Sayılı T.C. Anayasası: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>
- 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6100.pdf>
- 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yetkileri Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5235.pdf>
- 2797 Sayılı Yargıtay Kanunu: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2797.pdf>
- 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2802.pdf>
- 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6087.pdf>
- 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5718.pdf>
- 492 sayılı Harçlar Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.492.pdf>
- 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4686.pdf>
- 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6325.pdf>
- Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.24638&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=arabuluculuk>
- 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5521.pdf>
- Özel Mahkemelerin Kuruluşunu Düzenleyen Kanunlar:
 - 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usûllerine Dair Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.4787&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>
 - 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.7036.pdf>
 - 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu , <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
 - 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>

- 7201 sayılı Tebligat Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.7201.pdf>
- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.pdf>
- 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunması Hakkındaki Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5042.pdf>
- 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkındaki Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5147.pdf>
- 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6769.pdf>
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf>
- 3402 sayılı Kadastro Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3402.pdf>
- 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6502.pdf>

Kısaltmalar

AY	Anayasa
Md	Madde
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HMKY	Hukuk Muhakemeleri Kanunu Yönetmeliği
HSK	Hakimler ve Savcılar Kanunu
HUAK	Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
İİK	İcra ve İflas Kanunu
İMİK	İş Mahkemeleri Kanunu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TKHK	Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
MÖHUK	Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu
◀ 2018 ▶	2018-2019 Ara Sınav Sorusu
◀ 2017 ▶	2017-2018 Ara Sınav Sorusu
◀ 2016 ▶	2016-2017 Ara Sınav Sorusu
◀ 2015 ▶	2015-2016 Ara Sınav Sorusu
◀ 2018 ▶	2018-2019 Dönem Sonu Sınav Sorusu
◀ 2017 ▶	2017-2018 Dönem Sonu Sınav Sorusu
◀ 2016 ▶	2016-2017 Dönem Sonu Sınav Sorusu
◀ 2015 ▶	2015-2016 Dönem Sonu Sınav Sorusu
◀ 2014 ▶	2014-2015 Dönem Sonu Sınav Sorusu
◀ 2018 ▶	2018-2019 Üç Ders Sınav Sorusu
◀ 2017 ▶	2017-2018 Üç Ders Sınav Sorusu
◀ 2016 ▶	2016-2017 Üç Ders Sınav Sorusu
◀ 2015 ▶	2015-2016 Tek Ders Sınav Sorusu
◀ 2014 ▶	2014-2015 Tek Ders Sınav Sorusu
◀ 2013 ▶	2013-2014 Tek Ders Sınav Sorusu
◀ 2018 ▶	2018-2019 Yaz Okulu Sınav Sorusu

Bu özet dokümanı, AÖF Adalet Programı 2019-2020 öğretim yılı ders kitabı ve ilgili mevzuat esas alınarak hazırlanmış, ayrıca kitapta bulunan 8 ünite sonundaki toplam **80 soru** ve internette yayımlanmış olan geçmiş yıllarda sorulmuş toplam **320 soru** dikkate alınarak içerik genişletilmiştir.

ÜNİTE 1: Medenî Usûl Hukukuna Giriş

- İnsan, ihtiyaçların karşılanması ve sosyallik içgüdüleri sebebiyle toplum halinde yaşar
- En küçük toplum Aile, en büyüğü devlettir.
- İnsanlar birbirleri ve toplumlarla ilişkilerindeki düzeni sağlamak için kurallar koyar (Sosyal düzen kuralları)
 - Hukuk Kuralları
 - müeyyideler zorla yerine getirilir
 - devlet güvencesindedir
 - Yargı Örgütü
 - Mahkemeler (AY Md 9)
 - Özel Hukuk
 - Kamu Hukuku
 - Din Kuralları
 - Ahlak Kuralları
 - Örf ve Adet Kuralları
 - Görgü Kuralları
- Kişisel veya toplumsal **menfaatlerin ihlali, uyuşmazlıkları** ortaya çıkarır
- Bu ihlalin bireyin kendisi tarafından giderilmesi (bizzat ihkakı hak) başka sosyal dengesizlikler getirebileceğinden yasaklanmıştır.
- Devlet bu uyuşmazlığın giderilmesi görevini "yargı" örgütüne vermiştir.

Anayasa Madde 9 – "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır."
◀ 2017 ▶

Medeni Usul Hukuku: Özel hukuk alanına dahil maddi hukuk normlarının öngördükleri haklara riayetle yükümlü olanların bunu kendiliklerinden yerine getirmemeleri halinde, güç kullanma tekeli elinde bulunduran devletin buna müdahale etmeye karar vermek üzere kurduğu kurumların (yargı örgütü-mahkemeler), söz konusu müeyyideye karar verme sürecini düzenleyen kurallar bütünü

İcra İflas Hukuku: Yargıdaki süreç sonucunda verilen kararın zorla yerine getirilmesini düzenleyen kurallar bütünü ◀ 2016,2018 ▶

Hak: Bir menfaatin hukuk kuralıyla korunması

- Korunan menfaat kişisel ise "özel hukuk", toplumsal ise kamu hukuku" söz konusudur.

Müeyyide: Bir hukuk kuralının ihlaline tepki olarak gösterilen ve hukuk düzeni tarafından öngörülen cebir ◀ 2014 ▶

Özel hukuk: Kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini eşitlik ve irade serbestisi esasına göre düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür.

Kamu hukuku: Devletin teşkilatını, devlet ile bir başka devlet veya devlet ile bireyler arasındaki hukuki ilişkileri düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür.

Maddi hukuk: Hakların gerçek içeriklerini düzenleyen, medenî hukuk, borçlar hukuku, ticaret hukuku gibi hukuk dallarını oluşturan kuralların bütünüdür.

Uyuşmazlık: Bir hakkın varlığı, kapsamı ve sonuçları hakkında meydana gelen ve taraflarca sulh olmak suretiyle veya diğer barışçıl yollarla çözülmesi mümkün olmayan anlaşmazlık ◀ 2016 ▶ ◀ 2018 ▶

Bizzat ihkakı hak: Hakları ihlal edilen kişilerin, bu haklarını bizzat zor kullanarak elde etmeleri veya korumaları

Yargı: Soyut hukuk kurallarının, bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından, somut bir uyuşmazlığın giderilmesi amacıyla, yargısal usullere uyularak tatbik edilmesi ◀ 2016 ▶

Yargı Kolu: Nitelikleri açısından bir bütün teşkil eden dava ve işlerin ayrı bir yargılama usulüne tabi kılınmasıyla oluşturulan bütünlük ◀ 2013 ▶

Yargı Kolları ◀ 2015 ▶

- Anayasa Yargısı
- İdari Yargı
- Adli Yargı (*Hukuk ve Ceza Mahkemeleri*): Özel hukuk alanına giren hukuk dallarında düzenlenmiş olan hukuki ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların, hukuk mahkemelerince, medenî usûl hukuku tarafından öngörülen yöntemler dahilinde çözümlenmesi ◀ 2018 ▶ ◀ 2018 ▶
 - (Genel) Ceza Yargısı
 - (Medeni) Hukuk Yargısı ◀ 2016 ▶
 - Hukuk Mahkemeleri (*İlk Derece Mahkemesi*): ◀ 2017 ▶
 - Genel Mahkemeler (*5235 Md 4*) (Her il merkezi ve belirlenen ilçelerde HSK görüşü alınarak kurulur) ◀ 2018 ▶
 - Sulh Hukuk Mahkemesi
 - Asliye Hukuk Mahkemesi
 - Özel Mahkemeler ◀ 2015, 2017 ▶ ◀ 2014, 2015 ▶
 - aile mahkemeleri
 - fikrî ve sınaî haklar hukuk mahkemeleri
 - icra mahkemeleri
 - iş mahkemeleri
 - Kadastro mahkemeleri
 - tüketici mahkemeleri
 - ticaret mahkemeleri
 - Bölge Adliye Mahkemeleri (BAM) (*istinaf kanun yolu*): HSK görüşü alınarak Bakanlıkça kurulur) (*5235 Md 25*) : Adli yargı kolunda ilk derece mahkemeleri tarafından verilen, kesinleşmemiş karar ve hükümlerin iptal edilmesi veya değiştirilmesi amacıyla yapılan istinaf başvurularını inceleyen (verilen kararların hukuk ve vakıa açısından kanun yolu denetimini yapan) bir üst mahkeme ◀ 2015, 2016, 2018 ▶ ◀ 2014, 2017 ▶ ◀ 2017 ▶
 - Yargıtay (*temyiz kanun yolu*): (*AY Md 154, 2797 Md 1*) ◀ 2018 ▶
 - 12 Hukuk ve 12 Ceza Dairesi vardır (*Yargıtay Kanunu Md 5*)
 - Hesap Yargısı
 - Uyuşmazlık Yargısı
 - Seçim Yargısı

Yargı Çevresi: Mahkemelerin görev yapmak üzere kuruldukları yerlerin idarî sınırları (*5235 Md 7*)

>> Bir yargı kolundan söz edebilmek için mutlaka ayrı bir mahkeme örgütlenmesinin varlığı aranmaz.

Yargılama Hukuku: Mahkemelerin yargı görevini yerine getirirken uyguladıkları yol ve yöntemleri-usulleri gösteren hukuk kuralları

- Medeni Usul Hukuku --> Hukuk Muhakemeleri Kanunu
- Ceza Yargılama Hukuku --> Ceza Muhakemesi Kanunu
- İdari Yargılama Hukuku --> İdari Yargılama Usulü Kanunu

YARGI ÖRGÜTÜ

Yargı Örgütü: Yargı yetkisini kullanacak olan mahkemelerin kuruluş ve örgütlenişi, çalışmalarına ilişkin dış şartların belirlenmesi ve yargılama faaliyetine doğrudan yahut dolaylı şekilde katılan kişilerin statüleri ile görev ve yetkilerinin belirlenmesi; ayrıca, verilen kararların yerine getirilmesiyle görevli kılınmış cebrî icra organlarının kuruluş ve işleyişi

Yüksek Yargı: Genellikle ilk derecede (ve ayrıca kurulduğu yargı kollarında istinaf derecesinde) verilen nihai kararların hukuka uygun olup olmadığını kontrol eden ve böylece ilgili yargı kolu açısından ülkede içtihat birliğinin sağlanması görevini yerine getiren mahkemeler **◀ 2013 ▶**

- Anayasa Mahkemesi (**AY Md 146**)
- Yargıtay (**AY Md 154**)
- Danıştay (**AY Md 155**)
- Uyuşmazlık Mahkemesi (**AY Md 158**)

AY Md 155: "Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir." **◀ 2018 ▶**

Medeni Usul Hukukunun Konusu

Geçici hukuki koruma: Bir dava sürecinin başlatılması, yürütülmesi ve sona ermesi belirli bir zaman kesiti içinde gerçekleşeceğinden, bu zaman dilimi içinde karşı tarafın veya üçüncü kişilerin kötü niyetli davranışları nedeniyle ya da diğer başka sebeplerde dava ile ulaşılmak istenen sonucun telafisi mümkün olmayacak şekilde zarar görmesini engellemek amacıyla, kesin hukuki korunma sağlanıncaya kadar uygulanabilecek ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz gibi tedbirlerin genel adı

- Uyuşmazlığın, mahkemenin önüne getirilmesi gerekir (**HMK Md 24**)
 - Hal veya uyuşmazlık durumu mevcut ise: **Dava**
 - Karar verilmesi gerekiyorsa: **Talep**

Medeni Usul Hukukunun Amacı

ASIL AMAÇ: mahkeme önüne gelen dava ve taleplerin hukuka uygun ve akılcı bir yöntemle karara bağlanmasıdır.

- Mahkemenin önüne gelen dava ve talepleri karara bağlaması sürecinin tâbi olduğu kuralları düzenlemek ve bu yolla belirlilik sağlamak ve keyfililiğin önüne geçmek

DOLAYLI AMAÇ: Hukuki güvenlik, sosyal barış

Tasarruf yetkisi: Hak sahibi olan kişinin, uyuşmazlık konusu olan hakkını talep edip etmemekte, dava açıp açmamakta, dava açmışsa davaya devam edip etmemekte, karşı taraf ile sulh olmak veya uzlaşmak suretiyle ya da hakkından feragat ederek davayı sonlandırmak konusunda serbest olmasıdır.

ÜNİTE 2: Yargıda İnsan Kaynağı, Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı

Yargılama Faaliyetinin Niteliği

- Usûlî ilişkinin konusu usûlî talebin karara bağlanmasıdır.
- Usûlî ilişkinin tâbî olduğu kurallar, usûl hukuku hükümleridir.

Yargılama Faaliyetinin Süjeleri

>> Yargılama faaliyetini mahkeme adına yürüten kişiler

Hakimler: (AY Md 140: Hakimlik ve Savcılık Mesleği)

- Yargı yetkisini fiilen kullanır.
- İlgili hususlar:
 - Mahkemelerin Bağımsızlığı (AY Md 138)
 - Hakimlik ve savcılık teminatı (AY Md 139)kapsamında kanunla düzenlenir.
- Mesleğe Giriş:
 - Yazılı ve sözlü sınav neticesinde "adaylık dönemi"ne kabul
 - Meslek öncesi eğitim (2 YIL) sonrası yazılı sınavda başarılı olma şartı
 - HSK tarafından mesleğe kabul ile hakim statüsünü kazanma

Zabıt Katibi:

- Hakim emri ve gözetimi altında çalışır.
- Hakim huzurunda yapılan işlemlerin resmî tanığıdır. ◀ 2014 ▶
- Temel görevleri: ◀ 2015 ▶ ◀ 2016 ▶ ◀ 2014,2015 ▶
 - Mahkemede ve mahkeme dışında hâkim huzuruyla yapılacak bütün işlemlerde hazır bulunmak (HMK Md 157/I)
 - Tahkikat ve yargılama işlemlerinin icrasıyla iki tarafın ve diğer ilgililerin sözlü açıklamalarını hâkimin dikte ettirmesiyle tutanağa geçirmek (HMK Md 154/I)
 - Yargılamadan evvel ve gerektiği hâllerde dava dosyasını incelemek için hâkime vermek ve zamanında eksiksiz olarak almak (HMK Md 162)

Yazı İşleri Görevlisi:

- Yargılama faaliyetiyle ilgili kayıt, dosya tutma, yazışma, arşiv ve benzeri işlerin yapılması ◀ 2017 ▶
- Noterlik kurulmamış yerlerde "geçici yetkili Noter Yardımcılığı" görevi (Noterlik Kanunu Md 32)
- İcra İflas Dairesi kurulmamış yerlerde "İcra İflas Müdürlüğü" görevi (İİK Md 1)

Mahkemelerin Bağımsızlığı (teknik anlamda, Hakimlerin Bağımsızlığı) ◀ 2017 ▶

- Anayasanın ilgili maddeleri:
 - Md 138: Mahkemelerin bağımsızlığı ◀ 2015,2016 ▶
 - "Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.
 - Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.
 - Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

- *Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez"*
- Md 139: Hakimlik ve savcılık teminatı > *bireysel ve özlük haklar odaklıdır*
 - *"Hakimler ve savcılar azlolunamaz,*
 - *kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayırlamaz;*
 - *bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.*
 - *Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır. "*
- Md 140: Hakimlik ve savcılık mesleği > *meslek / görev odaklı*
 - *Hakimler ve savcılar adli ve idari yargı hakim ve savcılar olarak görev yaparlar. Bu görevler meslekten hakim ve savcılar eliyle yürütülür.*
 - *Hakimler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa ederler.*
 - *Hakim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerini ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre **kanunla düzenlenir.***
 - ◀ 2014 ▶
 - *Hakimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler; askeri hakimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.*
 - *Hakimler ve savcılar, kanunda belirtilenden başka, resmi ve özel hiçbir görev alamazlar.*
 - *Hakimler ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar.*
- Md 159: Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK)
 - *"Kurul, adli ve idari yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar"* ▶ 2013 ▶

HAKİMLİK TEMİNATI ▶ 2016 ▶

- Hakimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce (AY Md 140: **65 YAŞ**) emekliye ayırlamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz. (AY Md 139)
- HSK, adli ve idari yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; (AY Md 159)
- Hâkimlerin ve savcılarının görevlerini kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelere (hâkimler için idari nitelikli genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleyen, görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını **teftiş mekanizması** aracılığıyla araştıran Kurul (Teftiş Kurulu), HSK bünyesinde yapılandırılmıştır (**6087 Md 14**) ▶ 2018 ▶.

- Hakim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili veya görevleri sırasında işledikleri suçlarından dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir. (AY Md 140)
- Hakimlerin **coğrafi teminatı yoktur.** ◀ 2018 ▶
- Hakimler ve savcılar **idari görevleri** yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdır. (AY Md 140)

HAKİMİN TARAFSIZLIĞI ◀ 2018 ▶

- **Hâkimin (Davaya Bakmaktan) Yasaklılığı (HMK Md 34) ◀ 2015,2017,2018 ▶**
 - Çekinme kararını, hakkında yasaklılık sebebi bulunan hakimnin kendisi **re'sen** verir.
 - Yasaklılık sebebi bulunan hakimnin verdiği hüküm ve kararlar her halde **iptal olunur (HMK Md 35)**
 - Yasaklılık bir **mutlak bozma** sebebidir. Yargılanmanın yenilenmesi nedeni teşkil eder (HMK Md 375/1-b) Ancak hükmün iptali, kendisine karşı süresi içinde ve usûlüne uygun olarak kanun yollarına gidilmek suretiyle sağlanmazsa, bu **hüküm artık geçerli olur.**
 - Yasaklılık sebepleri olan davalar: ◀ 2013 ▶
 - a) Kendisine **ait** olan veya doğrudan doğruya ya da dolayısıyla ilgili olduğu davada.
 - b) Aralarında evlilik bağı kalksa bile **eşinin** davasında
 - c) Kendisi veya eşinin **altsoy** veya **üstsoyunun** davasında
 - ç) Kendisi ile arasında **evlatlık** bağı bulunanın davasında
 - d) Üçüncü derece de dâhil olmak üzere **kan** veya kendisini oluşturan evlilik bağı kalksa dahi **kayın hısımlığı** bulunanların davasında
 - e) **Nişanlısının** davasında ◀ 2018 ▶
 - f) İki taraftan birinin **vekili, vasisi, kayıymı** veya **yasal danışmanı** sıfatıyla hareket ettiği davada
- **Hakimin Reddi (HMK Md 36) ◀ 2016 ▶**
 - Hâkim, reddini gerektiren sebeplerden biri varken **bizzat çekilmezse**, iki taraftan biri ret talebinde bulununcaya kadar **davaya bakabilir.** (HMK Md 37)
 - Ret **süresi geçmesi** halinde **kanun yollarında ret talebi yapılamaz.**
 - Ret talebine karşılık karar verilinceye kadar, hâkim, ilgili dava bakımından sadece acele olarak yapılması gereken işlemleri (delil tespiti, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz vb.) yapabilir, **davaya devam edemez.**
 - Esas hüküm bakımından istinaf yolu açık bulunan dava ve işlerde ret talebi hakkındaki merci kararlarına karşı **tefhim veya tebliği tarihinden itibaren BİR HAFTA** içinde **istinaf** yoluna başvurulabilir (HMK Md 43/2)
 - Ret talebi kabul edilirse, **ret sebebinin doğduğu tarihten itibaren** reddedilen hâkimce yapılmış olan ve **ret talebinde bulunan tarafça itiraz edilen esasa etkili işlemler**, davaya daha sonra bakacak hâkim tarafından iptal olunur. (HMK Md 43/3)
 - **Ret sebepleri:**
 - a) Davada, iki taraftan birine öğüt vermiş ya da yol göstermiş olması.
 - b) Davada, iki taraftan birine veya üçüncü kişiye kanunen gerekmediği hâlde görüşünü açıklamış olması.
 - c) Davada, tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş veya hâkim ya da hakem sıfatıyla hareket etmiş olması. ◀ 2018 ▶
 - ç) Davanın, dördüncü derece de dâhil yansoy hısımlarına ait olması.
 - d) Dava esnasında, iki taraftan birisi ile davası veya aralarında bir düşmanlık bulunması.
 - **Ret Süreci: (HMK Md 38) ◀ 2015 ▶**

(1) Hâkimin reddi sebebini bilen tarafın, ret talebini en geç ilk duruşmada ileri sürmesi gerekir. Taraf, ret sebebini davaya bakıldığı sırada öğrenmiş ise en geç öğrenmeden sonraki ilk duruşmada, yeni bir işlem yapılmadan önce bu talebini hemen bildirmek zorundadır. ◀ 2016 ▶ ▶ 2017 ▶ Belirtilen sürede yapılmayan ret talebi dinlenmez.

(2) Hâkimin reddi, dilekçeyle talep edilir. Bu dilekçede, ret talebinin dayandığı sebepler ile delil veya emarelerin açıkça gösterilmesi ve varsa belgelerin eklenmesi gerekir.

(3) Hâkimin reddi dilekçesi, reddi istenen hâkimin mensup olduğu mahkemeye verilir. ▶ 2017 ▶

(4) Ret talebi geri alınmaz.

(5) Hâkimi reddeden taraf, dilekçesini karşı tarafa tebliğ ettirir. Karşı taraf **BİR HAFTA** içinde cevap verebilir. Bu süre geçtikten sonra yazı işleri müdürü tarafından ret dilekçesi, varsa karşı tarafın cevabı ve ekleri, dosya ile birlikte reddi istenen hâkime verilir. Hâkim bir hafta içinde dosyayı inceler ve ret sebeplerinin kanuna uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncesini yazı ile bildirerek, dosyayı hemen merciine gönderilmek üzere yazı işleri müdürüne verir.

(6) Ret sebebi sabit olmasa bile, merci bunu muhtemel görürse, ret talebini kabul edebilir. (*Yaklaşık ispat [ret sebebinin muhtemel görülmesi] yeterlidir*)

(7) Ret sebepleri hakkında yemin teklif olunamaz.

(8) Hâkimi çekilmeye davet, hâkimin reddi hükmündedir.

(9) Bu kararlar aleyhine ancak hükümle birlikte kanun yollarına başvurulabilir. ▶ 2017 ▶

○ **Ret talebinin hakim tarafından geri çevrilmesi: (HMK Md 41)**

a) Ret talebi süresinde yapılmamışsa.

b) Ret sebebi ve bu sebebe ilişkin inandırıcı delil veya emare gösterilmemişse.

c) Ret talebinin davayı uzatmak amacıyla yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa.

Kayım: Türk Medenî Kanununa göre geniş anlamda vesayet organlarından biri olup, bir işin görülmesi (**temsil kayyımlığı**) veya bir malın idaresi (**yönetim kayyımlığı**) için atanır.

ÜNİTE 3: Mahkemelerin Görev ve Yetkisi

İlk Derece (hüküm) Mahkemeleri: Uyuşmazlık için ilk önce başvuru mahkemeleri

Kanun Yolu Mahkemeleri: Mahkemenin verdiği kararın doğru (hukuka uygun) olmadığını iddia eden tarafın bu kararın değiştirilmesi, düzeltilmesi ya da iptal edilmesi için başvuru mahkemeleri

Yetki: Uyuşmazlığın neredeki (hangi yargı çevresindeki) ilk derece mahkemesinde çözümleneceğini gösterir

- Kesin yetki kuralının olmadığı hallerde, yetki bir "ilk itiraz" konusudur (**HMK Md 116/1-a**)

Görev: ▶ 2013,2014 ▶

Yargı Yolu İlişkisi: Uyuşmazlığın hangi yargı kolunda yer alan mahkemelerde çözüleceği hususu
Fonksiyonel Yetki: İlk derece mahkemeleri ile kanun yolu mahkemeleri arasındaki (dikey) işlev paylaşımı

MEDENİ YARGIDA GÖREVLİ MAHKEMELER

Genel Mahkemeler (Sulh Hukuk / Asliye Hukuk Mahkemeleri): (5235 Md 6)

- **Sulh hukuk mahkemeleri**, 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile diğer kanunlarda belirtilen görevleri yerine getirir. ◀ 2015 ▶
 - a) Kiralanan taşınmazların, İcra ve İflas Kanununa göre ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler ayrı olmak üzere, kira ilişkisinden doğan alacak davaları da dâhil olmak üzere tüm uyuşmazlıkları konu alan davalar ile bu davalara karşı açılan davalar,
 - b) Taşınır ve taşınmaz mal veya hakkın paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin davalar,
 - c) Taşınır ve taşınmaz mallarda, sadece zilyetliğin korunmasına yönelik olan davalar,
 - ç) 5235 sayılı kanun dahil diğer kanunların, sulh hukuk mahkemesi veya sulh hukuk hâkimini görevlendirdiği davalar
- **Çekişmesiz yargı** işlerinde görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemesidir. (HMK Md 383) ◀ 2015,2018 ▶ ◀ 2016 ▶ ◀ 2017 ▶
- **Asliye hukuk mahkemeleri**, Medeni yargı kolunda genel görevli mahkemedir. Sulh hukuk mahkemelerinin **görevleri** dışında kalan ve özel hukuk ilişkilerinden doğan her türlü dava ve işlere bakar. (-*çekişmesiz yargı hariç- Başka bir mahkeme açık bir düzenlemeyle görevli kılınmış olmadıkça, görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir*)

Özel Mahkemeler:

- Özel bir düzenleme olmadıkça kullanılan usul, HMK'ya tabidir.
- Özel mahkemenin kurulmadığı yargı çevrelerinde, bu konudaki davalara genel mahkemeler bakar.
 - **Aile Mahkemesi:**
 - 4787 sayılı kanuna göre HSK görüşü alınarak Bakanlık tarafından kurulur. Yargı çevresi, Bakanlık teklifiyle HSK tarafından değiştirilebilir.
 - Görevleri: (4787 Md 4)
 - Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler,
 - Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi
 - **Asliye Ticaret Mahkemesi:**
 - Tüm ticari davalar ve ticari nitelikteki çekişmesiz yargı işlerine bakar.
 - Kurulmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemesi görevlidir (TTK Md 5/3-4) ve Asliye Ticaret Mahkemesi sıfatıyla davaya bakar. ◀ 2016,2018 ▶
 - **Fikrî ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi**
 - İlgili kanunlar:
 - 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
 - 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunması Hakkındaki Kanun
 - 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkındaki Kanun
 - 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
 - **İcra Mahkemesi:**
 - 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'na göre kurulur.
 - Görevleri (iİK Md 4)
 - İcra ve iflâs dairelerinin muamelelerine karşı yapılan şikâyetlerle itirazların incelenmesi ◀ 2013 ▶ ◀ 2016 ▶
 - İcra yetkisini haiz sulh mahkemelerinin muamelelerine karşı vuku bulacak şikâyet ve itirazların icra mahkemesi o mahkemenin hakimidir.
 - **İş Mahkemesi:**

- 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'na göre kurulur.
- Görevleri:
 - a) 5953 sayılı Kanuna tabi gazeteciler, 854 sayılı Kanuna tabi gemi adamları, 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununa veya 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun İkinci Kısımının Altıncı Bölümünde düzenlenen hizmet sözleşmelerine tabi işçiler ile işveren veya işveren vekilleri arasında, iş ilişkisi nedeniyle sözleşmeden veya kanundan doğan her türlü hukuk uyuşmazlıklar,
 - b) İdari para cezalarına itirazlar ile 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi kapsamındaki uyuşmazlıklar hariç olmak üzere Sosyal Güvenlik Kurumu veya Türkiye İş Kurumunun taraf olduğu iş ve sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan uyuşmazlıklar,
- **Kadastro Mahkemesi:**
 - 3402 sayılı Kadastro Kanunu'na göre kurulurlar.
- **Tüketici Mahkemesi:**
 - 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre kurulurlar.
 - Görevleri:
 - Tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara ilişkin davalar **(TKHK Md 73) ◀ 2015 ▶**
 - Belli parasal sınırın altında olan uyuşmazlıklarda **Tüketici Hakem Heyeti**'ne başvuru zorunludur **(TKHK Md 68)** ve heyet kararı bağlayıcıdır **(TKHK Md 70)**. Bu karar karşı **15 GÜN** içerisinde Tüketici Mahkemesi'ne itiraz edilebilir, ancak kararın icrası durmaz, mahkemenin kararı kesindir **(TKHK Md 70/3) ◀ 2018 ▶ ◀ 2018 ▶**

Göreve İlişkin Kuralların Mahkemece Resen Gözetilmesi

- **Göreve ilişkin hükümler kamu düzeninden kaynaklanır.** Bu sebeple:
 - Taraflar birbirleri arasında anlaşma yapamazlar. (Hükümsüzdür) **◀ 2016 ▶**
 - Mahkeme görev kurallarına uyulup uyulmadığını her aşamada re'sen gözetir.
 - Davanın açıldığı ilk derece mahkemesi, kanun yolu mahkemeleri ya da taraflar, mahkemenin görevsizliğini (yargılamanın her aşamasında, **HMK Md 115** ve kanun yolu müracaatı esnasında) ileri sürebilirler. Bu durumun tespiti halinde:
 - mahkeme davayı "görevsizlik kararı" ile reddeder.
 - Ancak bu noksanlık giderilebilir durumda ise, mahkeme tarafından kesin süre verilir.
 - Mahkeme görevsizlik kararını dosya üzerinden verebilir.
 - Mahkeme karardan önce tarafları ön inceleme duruşmasında dinleyebilir. **(HMK Md 138)**
 - Görev itirazının REDDİ, ara karar olduğundan, nihai karardan sonra buna ilişkin temyiz süreci başlatılabilir.

Görevsizlik Kararı ve Bu Karar Üzerine Yapılacak İşlemler **◀ 2016 ▶**

- Görevsizlik kararı, usule ilişkin nihai karardır **(HMK Md 115/II-c.1).** **◀ 2018 ▶** Mahkeme uyuşmazlığı çözen kararı vermeden dosyadan elini çeker.
- Bu karar ilişkin istinaf yoluna gidilebilir.
- Süresi içinde istinaf yoluna gidilmez veya kanun yolundan feragat edilirse, görevsizlik kararı kesinleşir.
 - İstinaf yoluna başvurulmaması sebebiyle karar kesinleştiği tarihten veya
 - Başvurulup reddedilmesi halinde red kararının tebliği tarihinden itibaren **İKİ HAFTA** içinde karar veren mahkemeye başvurularak, **(görevsizlik kesinleştiği için)** dava dosyasının görevli/yetkili mahkemeye gönderilmesi istenilmelidir **◀ 2015,2017 ▶ ◀ 2018 ▶** Aksi takdirde:

- **DAVA AÇILMAMIŞ** sayılı (HMK Md 20). ◀ 2018 ▶
- Dava açılmasına bağlı olarak doğan tüm hukuki sonuçlar ortadan kalkar (zamanaşımının kesilmesi, hak düşürücü sürelerin korunmasının kalkması)
- Bu durumda (zamanaşımı veya hak düşürücü süre dolmamış ise) harç ödenerek YENİ DAVA açılması mümkündür.
- Bu başvuru sonrası görevli mahkeme (*görevsizlik konusunda kanun yolu denetimi olmamış ise, kendi görevsizlik kontrolünü yaptıktan sonra*) tarafları duruşmaya davet eder. Bu yeni bir dava değil öncekinin devamıdır. Bu sebeple yeni bir harç tahsili gerekmez. Gereken tüm masraflar, dava başında yatırılan avanstaki karşılıktır. (HMK Md 120). >> Avans yoksa dosya görevli mahkemeye gönderilmez.
- Görevsiz mahkeme tarafından alınan **taraf usul işlemleri** geçerlidir ancak **mahkeme usul işlemleri** geçersiz olduğundan **görevli mahkeme tarafından tekrarlanması gerekir**.

MEDENİ YARGIDA MAHKEMELERİN YETKİSİ

Yetki: Uyuşmazlığın neredeki (hangi yargı çevresindeki) görevli ilk derece mahkemesinde çözüleceği

- Hukuk mahkemeleri, her il merkezinde ve iş yoğunluğu olan ilçelerde, HSK görüşüyle Bakanlık tarafından kurulur. Bu mahkemelerin yargı çevresi, kuruldukları il (ilçe) ile bunlar adli yönden bağlı ilçelerin idari sınırlarıdır.
- Büyükşehir belediyesi sınırları içerisindeki il ve ilçelerin adıyla anılan sulh ve asliye hukuk mahkemelerinin yargı çevresi, (il/ilçe sınırına bakılmaksızın) Bakanlık önerisiyle HSK tarafından belirlenir.

Genel Yetkili Mahkeme (GYM): Her dava, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, **davalının davanın açıldığı tarihte yerleşim yerinin bulunduğu yer mahkemesinde** görülür. ◀ 2015 ▶ ◀ 2017 ▶

- **Yerleşim Yeri:**
 - Gerçek kişiler için: sürekli kalmak niyetiyle oturdukları (5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'na göre tespit ve kayıt edilmiş olan) yerler (TMK Md 19)
 - Tüzel kişiler için, işlerinin yönetildiği (tescile göre belirlenen merkezlerinin bulunduğu yer) yer (TMK Md 51)
 - Davalı birden fazla ise, (kanunda ortak yetki belirleyen bir mahkeme işaret edilmemiş ise) bunlardan birisinin yerleşim yeri (HMK Md 7)
 - Yerleşim yeri bulunmayanlar için, mutlak meskeninin bulunduğu yer (malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda malvarlığı unsurunun bulunduğu yer) (HMK Md 9)
 - Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalar, TR'de son yerleşim yeri, bu bulunmazsa Ankara, İstanbul veya İzmir (MÖHUK Md 41)
 - Boşanma/ayrılık davalarında, eşlerden birinin yerleşim yeri ya da davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer (TMK Md 168)

Kesin Yetki Kuralı: Bir özel yetki kuralıyla genel yetkili mahkemenin yetkisinin bertaraf edilerek onun yerine sadece belli bir yerdeki mahkemenin yetkili tayin edilmesi

- Sadece Kesin Yetki Kuralları, kamu düzenindedir.
- Davaya genel yetkili mahkeme veya başka bir mahkeme bakamaz.

Özel Yetki Kuralları

- Dava, davacının seçimine göre istenirse GYM'de veya (diğer şartlar sağlanmışsa) taraflar anlaşarak hiç yetkisiz bir mahkemede de açılabilir.
- Dava yetkisiz mahkemede açılrsa dahi, re'sen değil davalının süresi içinde buna yönelik açık itirazı ile yetkisizlik dikkate alınır.
- Özel yetki kuralları muhtelif kanunlarda yer almaktadır (HMK, TMK, TTK, vd.)

- **Geçici Oturulan Yer:** Memur, işçi, öğrenci, asker gibi bir yerde geçici olarak oturanlara karşı açılacak alacak / taşınır davaları için buldukları yer mahkemesi yetkilidir. Sınırlı bu tür uyuşmazlıklar için genel yetkili mahkemeye ilaveten geçici oturulan yer mahkemesi de yetkili kılınmıştır. Bu mahkemenin **yetkisi kesin değildir**.
- **Sözleşmenin İfa Olunacağı Yer:** Borçlar hukuku bakımında sözleşmelere (aile hukuku, miras hukuku vd. hariçtir) dair dava GYM'de veya sözleşmenin ifa edileceği yer mahkemesinde de açılabilir.
 - Sözleşmede birden fazla, davada hangi edim söz konusu ise o edimin ifa yeri esas alınır.
- **Mirastan Doğan Davalar:** Ölen kişinin son yerleşim yeri mahkemesi **kesin yetkilidir (HMK Md 11-I)**. Terekede bulunan bir mala ilişkin istihkak davası ise, o malın bulunduğu yer mahkemesinde açılır (kesin yetkili değildir) **(HMK Md 11-II)**. Mirasçılık belgesinin iptali veya yenisinin verilmesine ilişkin davada, mirasçılardan her birinin **oturduğu yer** (yerleşim yeri değil) mahkemesi yetkilidir **(kesin yetkili değildir)**.
- **Taşınmazın Aynından Doğan Davalar:**
 - İrtifak hakkı davaları dahil Taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi **kesin yetkilidir**.
 - Birden fazla taşınmaz varsa, birinin bulunduğu yer mahkemesinde diğerlerine ilişkin dava da açılabilir. **(HMK Md 12)**
 - Taşınmaz üzerindeki şahsi haklar (aynı hak sahipliğinde değişiklik amaçlanmadıkça) bu kapsamda değildir.
- **Karşı Davalar:** Kesin yetki söz konusu olmadıkça, asıl davaya bakan mahkeme, karşı davaya da bakmaya yetkilidir **(HMK Md 13)**
- **Şube ve Tüzel Kişilerle İlgili Davalar:**
 - Şube işleminden doğan davalarda şubenin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir **(HMK Md 14-I)** ancak şubenin ayrı tüzel kişiliği bulunmadığından şubeye
 - açılmaz. Şube ile yapılan hukuki işlemde doğrudan tüzel kişiliğe açılacak davalar şubenin bulunduğu yer mahkemesinde açılabilir **(kesin yetkili değildir)**
 - Ortaklık ve üyelik ilişkilerine dair davalarda, merkezin bulunduğu yer mahkemesi **kesin yetkilidir**.
- **Sigorta Sözleşmeleri:**
 - Deniz sigortaları hariç, zarar sigortalarından doğan davalarda, bir yere sabit mal için, malın bulunduğu yer, aksi takdirde rizikonun gerçekleştiği yer mahkemesinde dava açılır.
 - Can sigortalarında sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın yerleşim yeri mahkemesi **kesin yetkilidir**.
- **Haksız Fiilden Doğan Davalar:**
 - Haksız fiilin işlendiği
 - Zararın meydana geldiği
 - Zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi **de** (davacının seçimine göre) yetkilidir **(HMK Md 16)**

Yetki Sözleşmesi ◀ 2018 ▶

- Anlaşmazlığın tarafları **tacirler** veya **kamu tüzel kişileri** ise, yetkili mahkeme aralarında anlaşarak belirlenebilir. Dava sadece sözleşmede belirtilen bu mahkemede açılır **(HMK Md 17)**
- **Geçerlilik koşulları:** ◀ 2014 ▶
 - Sözleşme yazılı olmalı (adi yazılı şekil yeterlidir)
 - Hukuki ilişki belirli ve belirlenebilir olmalı
 - Yetkili kılınan mahkeme açıkça belirtilmeli (Davacı dilediği mahkemede dava açamaz)
- Kesin yetki hallerinde yapılan yetki sözleşmeleri geçersizdir.
- Yetki sözleşmesi bağımsız bir sözleşme olarak yapılabilir veya söz konusu asıl sözleşmenin bir yetki şartı olabilir.

>> Yetkinin kesin olmadığı hallerde, yetki itirazının geçerli olması için, yetkili mahkemenin de itirazda belirtilmesi şarttır. (HMK Md 19-II-c)

>> Yetki itirazının mahkeme tarafından kabul edilerek yetkisizlik kararı vermesi halinde, bu karar, **usule ilişkin nihai karardır.** ◀ 2018 ▶

Aynı Mahkemenin Birden Fazla Dairesi Arasında İş Dağılımı

- Taraflar veya dosya kendisine tevzi edilen mahkeme, bu iş dağılımına itiraz edemez.
- İstisnai durumda HSK, uzmanlaşmayı sağlamak amacıyla belli dairelerin belli davalara bakmasını kararlaştırabilir (6460 sayılı Kanun, Md 10). Bu karar resmi gazetede yayımlanır.

ÜNİTE 4: Davada Taraflar ve Yargılamaya Katılan Kişiler

- Tarafların (davalı ve davacı) bulunması, **temel dava şartıdır**. Diğer dava şartları taraf ehliyeti, dava ehliyeti ve dava takip yetkisidir. **Taraf sıfatı**, bir **dava şartı olmayıp**, maddî hukuka ilişkin bir **'itiraz'dır.** ◀ 2017 ▶
- Maddi hukuk ilişkisinin gerçekten mevcut olması, davayı açabilmenin değil kazanabilmenin koşuludur.

Usûl: Davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadarki süreçte, yargılamanın ilerlemesi ve sonuçlandırılması amacıyla yapılan işlemlerdir.

- **Taraf Usul İşlemleri:** sulh, feragat, davayı kabul, davadan çekilme...
- **Mahkeme Usul İşlemleri:**

Taraf Ehliyeti: Gerçek kişiler (TMK Md 8) veya tüzel kişiler (TMK Md 48) bakımından, Dava açılmasıyla başlayan usuli ilişkinin taraflarında yer alabilme (**davalı veya davacı olabilme**) yetisi (HMK Md 50)

◀ 2013 ▶ ◀ 2017 ▶

- Taraf ehliyetinin eksikliği halinde, **davanın usulden reddi gerekir** (HMK Md 115-II) Ancak bu eksiklik giderilebilecek gibiyse hakim süre verir. Her halükarda **hükümden önce** eksiklik giderilmelidir.
- Gerçek kişinin taraf ehliyeti sağ ve bütün olarak doğumuyla başlar ve ölümüyle sona erer. Aynı şartlarda doğmak kaydıyla ceninin de taraf ehliyeti vardır ve tayin edilen kayyım tarafından kullanılabilir.
- Konusu sadece öleni ilgilendiren davalarda, konusuz kalan dava için "**hükümün verilmesine yer olmadığına**" karar verilir.

Dava Ehliyeti (**medeni usul hukukunda: Fiil Ehliyeti**): Kişinin kendisinin ya da yetkili kılacağı bir iradi temsilci (vekil) aracılığıyla bir **davayı taraf olarak takip edebilme ve usul işlemlerini yapabilme**

yetisi ◀ 2015,2018 (2 soru) ▶ ◀ 2018 ▶ ◀ 2015 ▶

- Gerçek kişiler fiil ehliyetine göre dava ehliyetine aynı seviyede (tam/kısmi) sahiptir.
- Dava ehliyetinin eksikliğinin re'sen gözetilmesi ve her zaman ileri sürülmesi mümkündür. Bu durumda **dava usulden reddedilir.** ◀ 2015 ▶
- Dava ehliyeti bulunmayan kişinin dava açması durumunda, mahkeme kanunî temsilcisine, davaya onay verebilmesi için uygun bir süre verir (HMK Md 115) ◀ 2014 ▶

Dava Takip Yetkisi (**medeni hukukta: Tasarruf Yetkisi**): (Usul hukuku müessesesidir) Somut usuli talebe ilişkin davayı **taraf olarak yürütme yetisi** (HMK Md 53) ◀ 2016 ▶

- Özel kanun hükümleriyle, dava konusu hakkın sahibi ya da riayet yükümlüsü olmayan kişinin de dava takip yetkisi olabilir:
 - Müflis kişinin iflas masasına giren mallara ilişkin davaların iflas idaresi tarafından yürütülmesi ◀ 2018 ▶ ◀ 2018 ▶
 - Taşınmazın tapuda borçlu adına tescilini dava yoluyla talep (İİK Md 94)

- Borçlunun 3. kişideki bir alacağını dava yoluyla ileri sürmesi (**İİK Md 120**)

Sıfat (Husumet): Açılan **davanın taraflarında** biçimsel olarak yer alan kişilerin **maddi hukuk açısından** dava konusu yapılmış olan **hak veya hukuki ilişkinin de tarafı olup olmadıkları**

Davacı >> aktif Husumet
Davalı >> Pasif Husumet

- Sıfat usule ilişkin değil, davanın esasıyla ilgilidir. Bu sebeple **dava şartı değildir**. Maddi hukuka ilişkin bir **itiraz**'dır.
- Re'sen araştırma ilkesi sıfat bakımından uygulanmaz.
- Dava tarafları, taraf sıfatına sahip değilse, davanın "**sıfat yokluğundan reddine**" karar verilir.

Dava Arkadaşlığı (Subjektif Dava Birleştirmesi): Davanın konusu olan hakkın birden fazla kişiye ait olması halinde bu kişiler arasındaki bağ

Davacı tarafında ise >> Aktif Dava Arkadaşlığı
Davalı tarafında ise >> Pasif Dava Arkadaşlığı

Zorunlu Dava Arkadaşlığı (HMK Md 59) "*Maddi hukuka göre, bir hakkın birden fazla kimse tarafından birlikte kullanılması veya birden fazla kimseye karşı birlikte ileri sürülmesi ve tamamı hakkında tek hüküm verilmesi gereken hâllerde, mecburi dava arkadaşlığı vardır.*" **◀ 2013 ▶** ve **(HMK Md 60)** "*Mecburi dava arkadaşları, ancak birlikte dava açabilir veya aleyhlerine de birlikte dava açılabilir. Bu tür dava arkadaşlığında, dava arkadaşları birlikte hareket etmek zorundadır. Ancak, duruşmaya gelmiş olan dava arkadaşlarının yapmış oldukları usul işlemleri, usulüne uygun olarak davet edildiği hâlde duruşmaya gelmemiş olan dava arkadaşları bakımından da hüküm ifade eder.*"

- Dava arkadaşları birlikte hareket etmez ise, **takip yetkisi yokluğundan dava usulden reddedilir.** **◀ 2017 ▶**
- 2 türdür:
 - **Maddi Mecburi Dava Arkadaşlığı:** Eğer hak/borç ortak ise ve mahkemenin herkes için aynı ve tek karar vermesi gerekiyorsa **◀ 2015 ▶**
 - Elbirliği mülkiyetinde ve kira sözleşmesinde birden fazla kiracı/kiralayan olması durumu
 - **Şekli Mecburi Dava Arkadaşlığı:** Uyuşmazlığın daha iyi çözülmesi için kanunen mecbur bırakılan durum **◀ 2014 ▶**
 - Dava başında diğerlerini davaya yöneltmek (tevcih) ya da sonradan davaya davet etmek (teşmil) yeterlidir.
 - Mahkemenin, dava arkadaşlarının tümü için aynı ve tek bir hüküm vermesi şart değildir.
 - Kişiler birbirinden bağımsız olarak kanun yoluna başvurabilirler.
 - Sadece davalı tarafta yer alan dava arkadaşları için geçerlidir.
 - Birlikte hareket zorunluluğu sadece dava açılması bakımındandır, davanın yürütülmesi için gereken usûl işlemlerinde birlikte hareket mecburiyeti yoktur.

İhtiyari Dava Arkadaşlığı (HMK Md 57) "*Birden çok kişi, aşağıdaki hâllerde birlikte dava açabilecekleri gibi aleyhlerine de birlikte dava açılabilir:*

a) *Davacılar veya davalılar arasında dava konusu olan hak veya borcun, elbirliği ile mülkiyet dışındaki bir sebeple ortak olması.* **◀ 2016 ▶**

b) *Ortak bir işlemlerle hepsinin yararına bir hak doğmuş olması veya kendilerinin bu şekilde yükümlülük altına girmeleri.*

c) *Davaların temelini oluşturan vakıaların ve hukuki sebeplerin aynı veya birbirine benzer olması.* "**(HMK Md 58)** *İhtiyari dava arkadaşlığında, davalar birbirinden bağımsızdır. Dava arkadaşlarından her biri, diğerinden bağımsız olarak hareket eder.*

- Kişiler bu durumda ayrı ayrı veya birlikte dava açabilirler.
- Dava harçları, hükümler, kanun yolları (ve kanun yolu sonuçları) dahil tüm aşamalar ve sonuçlar birbirlerinden bağlantısızdır.

Avantajları:

- Dava arkadaşlarından herhangi biri, ortak vakıaların aydınlatılması için dermeyan edilen delillerden kendisi için de yararlanabilir. (Tahkikat aşamasında usul ekonomisi)
- Kararlar arasında çelişkili durumlar ortaya çıkmaz.

Davaya Fer'i Müdahale : Davanın taraflarından birinde dava arkadaşı olarak yer alması mümkün bulunmayan yahut bunu istemeyen ve dava sonunda verilecek olan hükümden hukukî durumu dolaylı şekilde etkilenecek olan üçüncü kişilerin, **taraf sıfatı kazanmaksızın**, görülmekte olan bir davaya katılarak kendi hukukî menfaatlerini koruyabilmelerine imkân veren kurum **◀ 2015 ▶ ◀ 2017 ▶**

- Davadaki Sifat: fer'î müdahil
- (HMK Md 66) "Üçüncü kişi, davayı kazanmasında hukukî yararı bulunan taraf yanında ve ona yardımcı olmak amacıyla, tahkikat sona erinceye kadar, **fer'î müdahil olarak** davada yer alabilir." **◀ 2018 ▶**
- (HMK Md 67) "Müdahale talebinde bulunan üçüncü kişi, yanında katılmak istediği tarafı, müdahale sebebini ve bunun dayanaklarını belirten bir dilekçeyle mahkemeye başvurur."
- Fer'i müdahale için, aşağıdaki koşulların sağlanması gerekir:
 - İlk derece mahkemesinde görülmekte olan ve henüz tahkikat aşaması tamamlanmamış bir davanın bulunması,
 - Üçüncü kişinin bu davanın tarafları arasında yer almaması,
 - Üçüncü kişinin taraf ve dava ehliyetini haiz olması,
 - Hukukî yarar
- Müdahale talebinin kabul veya reddine dair kararlara karşı kanun yoluna müracaat edilemez
- Kanun yollarına geçilen davada ve istinaf incelemesinde fer'i müdahale mümkün değildir. (HMK Md 357)
- (HMK Md 68) "(1) Müdahale talebinin kabulü hâlinde müdahil, davayı ancak bulunduğu noktadan itibaren takip edebilir. Müdahil, yanında katıldığı tarafın yararına olan iddia veya savunma vasıtalarını ileri sürebilir; onun işlem ve açıklamalarına aykırı olmayan her türlü usul işlemlerini yapabilir. (2) Mahkeme, katıldığı noktadan itibaren, taraflara bildirilen işlemleri müdahale de tebliğ eder."
- (HMK Md 69) "(1) Müdahilin de yer aldığı asıl davada hüküm, taraflar hakkında verilir. (2) Fer'î müdahilin, tarafla rücu ilişkisinde, asıl davadaki uyuşmazlık hakkında yanlış karar verildiği iddiası dinlenilmez. Ancak, müdahil, zamanında ihbar yapılmadığı için davaya geç katıldığını veya yanında katıldığı tarafın iddia ve savunma imkânlarını kullanmasını engellediğini ya da kendisince bilinmeyen iddia ve savunma imkânlarının, tarafın ağır kusuru sebebiyle kullanılmadığını belirterek, yanında katıldığı tarafın yargılamayı hatalı yürüttüğünü ileri sürebilir."
- (HMK Md 158) "Tutanakların tamamı veya bir kısmının örnekleri, talep hâlinde taraflara veya fer'î müdahale verilir"
- (HMK Md 161) "Zabıt kâtibinin gözetimi altında taraflar veya fer'î müdahil, dava dosyasını inceleyebilir"
- (HMK Md 328) "Fer'î müdahil olarak davada yer alan kimse, yanında katıldığı taraf haksız çıkarsa, yalnızca fer'î müdahale giderinden sorumlu tutulur, aksi hâlde bu giderler diğer tarafa yükletilir."

Davaya Aslı Müdahale : **◀ 2017 ▶**

- (HMK Md 65) "Bir yargılamanın konusu olan hak veya şey üzerinde kısmen ya da tamamen hak iddia eden üçüncü kişi, hüküm verilinceye kadar bu durumu ileri sürerek, yargılamanın taraflarına"

karşı aynı mahkemede dava açabilir. (2) Asli müdahale davası ile asıl yargılama birlikte yürütülür ve karara bağlanır."

- İlk derece mahkemesinde hüküm verilinceye kadar talep edilebilir. İstinaf veya temyiz süreçlerinde asli müdahale davası açılmaz. **(HMK Md 357)**
- Asıl davanın davacı ve davalısı, asli müdahale davasında **şekli mecburî dava arkadaşı** konumundadırlar. **◀ 2018 ▶**
- Bu davanın tarafları, kanun yoluna başvurabilir.

Davanın İhbarı:

- **(HMK Md 61)** "*(1) Taraflardan biri davayı kaybettiği takdirde, üçüncü kişiye veya üçüncü kişinin kendisine rücu edeceğini düşünüyorsa, tahkikat sonuçlanıncaya kadar davayı üçüncü kişiye ihbar edebilir. (2) Dava kendisine ihbar edilen kişinin de aynı şartlarda bir başkasına ihbarda bulunması mümkündür ve bu şekilde ihbar tevali ettirilebilir.*"
- Dava ihbarı üçüncü kişinin davadan haberdar edilerek istemesi halinde davaya fer'î müdahil sıfatıyla katılabilmesine imkan sağlar.
- **(HMK Md 62)** "*(1) İhbar yazılı olarak yapılır; ihbar sebebinin gerekçeleriyle birlikte açıklanması ve yargılamanın hangi aşamada bulunduğu belirtilmesi gerekir. (2) Davanın ihbarı sebebiyle yargılama bir başka güne bırakılmaz ve ihbarın tevali etmesi gibi zorunlu olan durumlar dışında süre verilemez. "*
- **(HMK Md 63)** "*Dava kendisine ihbar edilen kişi, davayı kazanmasında hukuki yararı olan taraf yanında davaya katılabilir.*"
- İhbar edilen davada verilen hükmün ihbar eden kişiye etkisi hakkında fer'i müdahale etkisi kıyas alınır. **(HMK Md 64)**

Davada Tarafların Temsili:

- Kişinin işlem yapma ehliyetinin (dava şartıdır -**HMK Md 114**- olan dava ehliyeti, **HMK Md 51**) olmaması (*kanuni temsil: veli, vasi, kayyım*) ya da kişinin (**HMK Md 80'de düzenlenen istisna hariç, kendi isteğine bağlı olarak**) bu işlemi yapılmasını, davaya vekalet ehliyeti ile (dava şartıdır - **HMK Md 114/1-f**) bir başka kişiye bırakması (*iradi temsil, avukat ve istisna olarak dava takipçisi, HMK Md 71*)'dir.
 - Müvekkil ve vekilin hazır bulunduğu davalarda, vekilin açıklamasına müvekkilin derhal ve açıkça itiraz etmemesi, bu açıklamaya rıza gösterdiği anlamına gelir **(HMK Md 78)**
 - Davaya Vekalet:
 - **Genel Vekalet:** kanunen özel yetki verilmesini gerektiren işler dışında, hüküm kesinleşinceye kadar, davanın takibi için gerekli tüm işlemleri yerine getirmeye, hükmün icrasına ve yargılama giderlerinin tahsili ile bunun için makbuz verilmesine, ayrıca, bütün bu işlemlerin kendisine karşı da yapılabilmesine yetkili olmayı gerektirir.
 - **Özel Vekalet:** vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren haller olarak ifade edilen bu hususlar, **HMK Md 74'de** sıralanmıştır:
◀ 2015,2018 ▶ ▶ 2014 ▶ ▶ 2016 ▶ ▶ 2016 ▶
"Açıkça yetki verilmemiş ise vekil;
 - **sulh** olamaz,
 - **hâkimi reddedemez,**
 - **davanın tamamını ıslah** edemez,
 - **yemin** teklif edemez,
 - **yemini kabul, iade veya reddedemez,**
 - **başkasını tevkil** edemez,
 - **haczi** kaldıramaz,
 - **müvekkilinin iflasını** isteyemez,
 - **tahkim** ve hakem sözleşmesi yapamaz,

- **konkordato** veya sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması teklifinde bulunamaz ve bunlara muvafakat veremez,
 - **alternatif uyuşmazlık** çözüm yollarına başvuramaz,
 - **davadan veya kanun yollarından feragat** edemez,
 - **karşı tarafı ibra** ve davasını kabul edemez,
 - **yargılamanın iadesi** yoluna gidemez,
 - **hâkimlerin fiilleri sebebiyle Devlet aleyhine tazminat** davası açamaz,
 - **hangileri hakkında yetki verildiği açıklanmadıkça kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarla ilgili davaları açamaz ve takip edemez."**
- Haklı gerekçe olmaksızın süresi içinde vekaletname ibraz edilmez ise, avukat, celse harcı ile diğer yargılama giderleri ve karşı tarafın uğradığı zararları ödemeye mahkûm edilir.
 - Avukat tutma, azletme, istifası, (geçerli özrü olmadan) dosyayı incelememiş olması gibi sebeplerle dava ertelenmez.
 - **(HMK Md 81)** "Vekilin azli veya istifasının, mahkeme ve karşı taraf bakımından hüküm ifade edebilmesi için, bu konudaki beyanın dilekçeyle bildirilmesi veya tutanağa geçirilmesi ve gerektiğinde ilgisine yapılacak tebligat giderinin de peşin olarak ödenmesi zorunludur."
 - **(HMK Md 82)** " (1) İstifa eden vekilin vekâlet görevi, istifanın müvekkiline tebliğinden itibaren iki hafta süreyle devam eder. (2) Vekilin istifa etmiş olması hâlinde, vekâlet veren davayı takip etmez ve başka bir vekil de görevlendirmez ise tarafın yokluğu hâlinde uygulanacak hükümlere göre işlem yapılır. (3) Yukarıdaki fıkralarda yer alan hususlar, istifa eden vekilin istifa dilekçesi ile birlikte vekâlet verene ihtaren bildirilir."
 - **(HMK Md 83)** "Vekil ile takip edilen davada, vekilin azli hâlinde vekâlet veren, davayı takip etmez ve **2 HAFTA** içinde bir başka vekil de görevlendirmez ise tarafın yokluğu hâlinde uygulanacak hükümlere göre işlem yapılır."
 - İstifa eden vekilin vekâlet görevi, istifanın müvekkiline tebliğinden itibaren **2 HAFTA** süreyle devam eder. **◀ 2016 ▶**

ÜNİTE 5: Davanın Aşamaları, Türleri, Dava Şartları ve İlk İtirazlar

Davanın Aşamaları

Medeni yargılama usulünde dava aşamaları: **◀ 2013 ▶** **◀ 2015 ▶** **◀ 2016 ▶**

- **Dilekçeler (layihalar) aşaması:** Davacının **dava dilekçesi** ve davalının **cevap dilekçesi** (ve **cevaba cevap dilekçeleri**) >> Tarafların iddiaları ve savunmaları ile bunların dayanağını teşkil eden hukukî ve maddî olgulardan, keza tarafların ellerinde bulunan delillerden hem mahkemenin hem de davanın taraflarının karşılıklı şekilde ve yazılı olarak haberdar oldukları aşama **◀ 2016 ▶**
- **Ön inceleme aşaması:** **◀ 2015 ▶** **◀ 2015 ▶**
 - Mahkeme, dava şartlarını ve ilk vaitirazları inceler
 - Uyuşmazlık konularını tam olarak belirler,
 - Hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar
 - Tarafları sulhe davet eder
- **Tahkikat aşaması:** Tarafların dava ve cevap dilekçelerinde ileri sürdükleri iddia ve savunmaların dayandığı maddî olguların (vakıaların) doğru olup olmadığının mahkemece delillere dayanılarak tespit edildiği temel aşama **◀ 2014 ▶** **◀ 2014 ▶**
- **Sözlü yargılama aşaması** : tahkikat aşamasında doğrulukları tespit edilmiş olan maddî vakıaların, taraflarca ileri sürülen iddia ve savunmaya yönelik talepler çerçevesinde, soyut hukuk kuralları açısından hukukî nitelendirmesinin yapılması
- **Hüküm aşaması:** Hukuki nitelendirmeye bağlı olarak, ileri sürülen iddia ve savunmaya yönelik taleplerin karşılanabilirliği hakkında mahkemece açıklanan kanaat

>> Usul hukuku açısından dava şartları tam olmalı ve ilk itirazlar bakımından bir engel bulunmamalıdır.

Dava Türleri

Talep Sonucunun Niteliğine Göre Dava Türleri

- **Eda (Edim) Davası:** Davacının, yönelttiği talebiyle, mahkemeden, davalının bir şeyi vermeye veya yapmaya yahut yapmamaya mahkûm edilmesini istediği durum (**HMK Md 105**) ◀ 2018 ▶
- **Tespit Davası:** Bir hakkın veya hukukî ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesinin mahkemeden istenmesi (**HMK Md 106**) ◀ 2013 ▶ ◀ 2017 ▶ ◀ 2017 ▶
- **Belirsiz Alacak Davası:** Davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklının, hukukî ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle açacağı dava (**HMK Md 107**) ◀ 2015 ▶
- **İnşai Dava:** mahkemeden, yeni bir hukukî durum yaratılması veya mevcut bir hukukî durumun içeriğinin değiştirilmesi yahut onun ortadan kaldırılması talep edildiği davalar (**HMK Md 108**) ◀ 2016 ▶ ◀ 2018 ▶

Talep Sonucunun Niceliğine Göre Dava Türleri

- **Kısmi Dava:** Talep konusunun niteliği itibarıyla bölünebilir olduğu durumlarda, talebin sadece bir kısmının dava yoluyla ileri sürülmesi (**HMK Md 109**)
- **Objektif Dava Birleşmesi** (Davaların Yığılması): Davacının, aynı davalıya karşı olan, birbirinden bağımsız birden fazla aslî talebini, aynı dava dilekçesinde ileri sürmesi (**HMK Md 110**) ◀ 2017 ▶
- **Terditli Dava:** Davacının, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik-ferîlik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürmesi (**HMK Md 111**) ◀ 2017 ▶ ◀ 2018 ▶
 - Talepler arasında hukuki veya ekonomik bağ olmalıdır.
 - mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz
- **Seçimlik Dava:** Seçimlik borçlarda, seçim hakkı kendisine ait olan borçlu veya üçüncü kişinin bu hakkı kullanmaktan kaçınması hâlinde, alacaklının açtığı dava (**HMK Md 112**)
- **Topluluk (Grup) Davası:** Dernekler ve diğer tüzel kişilerin, statüleri çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının yahut temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına, ilgililerin haklarının tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesi için açtığı dava (**HMK Md 113**) ◀ 2016 ▶ ◀ 2018 ▶

Dava Şartları (**HMK Md 114, 115**)

- **Dava Şartları:** Açılan davanın esastan incelenerek karara bağlanabilmesi için varlığı veya yokluğu dava sürecinin tamamında mutlaka gerekli olan ve eksikliği hâkim tarafından resen gözetilen usûlî şartlar
- Dava şartlarındaki eksikliğe rağmen açılmış bir dava, hukuken mevcut sayılır, yani derdesttir.
- **Genel Dava Şartları:** Tüm davalarda aranan şartlar (**HMK Md 114**) ◀ 2015,2017,2018 ▶
 1. Türk mahkemelerinin yargı hakkının bulunması,
 2. Yargı yolunun caiz olması,
 3. Mahkemenin görevli olması,
 4. Yetkinin kesin olduğu hâllerde, mahkemenin yetkili bulunması,
 5. Tarafların, taraf ve dava ehliyetine sahip olmaları; kanuni temsilin söz konusu olduğu hâllerde, temsilcinin gerekli niteliğe sahip bulunması,
 6. Dava takip yetkisine sahip olunması,
 7. Vekil aracılığıyla takip edilen davalarda, vekilin davaya vekâlet ehliyetine sahip olması ve usûlüne uygun düzenlenmiş bir vekâletnamesinin bulunması,

8. Davacının yatırması gereken gider avansının yatırılmış olması,
 9. Teminat gösterilmesine ilişkin kararın gereğinin yerine getirilmesi,
 10. Davacının, dava açmakta hukukî yararının bulunması,
 11. Aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması,
 12. Aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması.
- **Özel Dava Şartları:** Örnek "*İİK Md 277:İptal Davaları için aranan Borç Ödemeden Acil Belgesi*"
 - Mahkeme dava şartlarını re'sen araştırır. Taraflar her zaman ileri sürebilirler. Dava şartı eksik ve giderilebilir ise mahkeme bunun için kesin süre verir. (HMK Md 115/1 ve 2)
 - Fark edilmemiş/ileri sürülmemiş dava şartı eksikliği hükümden önce giderilmelidir. (HMK Md 115/3)
 - Dava şartları en geç "ön inceleme" aşamasında incelenmelidir (HMK Md 137)

İlk İtirazlar ◀ 2015 ▶

(HMK Md 116) "(1) İlk itirazlar aşağıdakilerden ibarettir:

- a) Kesin yetki kuralının bulunmadığı hâllerde yetki itirazı. (HMK Md 19) ◀ 2017 ▶
- b) Uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesi gerektiği itirazı. (HMK Md 413) ◀ 2014 ▶ ◀ 2016 ▶
- c) İş bölümü itirazı."

- İlk itirazlar, cevap dilekçesinde ileri sürülmek zorundadır. İlk itirazlar dava şartlarından sonra (ön sorunlar gibi) incelenir ve karara bağlanır (HMK Md 117) ◀ 2017 ▶
- İlk itirazlar ön inceleme aşamasında incelenir.
- Mahkemece, yetki itirazının kabulü halinde yetkisizlik, tahkim itirazının kabulü halinde davanın usulden reddi kararı verilir.

ÜNİTE 6: Davanın Açılması, Dilekçeler Teatisi ve Ön İnceleme

Dava Sebebi: Davacının iddialarının ve talep sonucunun dayanağı olan ve talep sonucunu haklı gösteren vakialardır (hayat olaylarıdır). ◀ 2016 ▶ ◀ 2017 ▶

- Büfeden alınan bozuk süttten dolayı zehirlenilmesi (ve bundan dolayı maddi/manevi zarar görme) olayı, dava sebebidir. Bu durumda talep sonucu maddi tazminat ise bunu haklı gösteren olay bozuk süttten dolayı zehirlenme'dir.

Hukuki Sebep: Davayla ileri sürülen talebin dayandığı vakıaların hukuki niteliği ◀ 2014 ▶

Davanın Açılması:

- Dava açılmasının ilk adımı "Dava Dilekçesi"dir (HMK Md 118) ◀ 2015 ▶
 - Dava dilekçesinde bulunması gereken bilgiler: (HMK Md 119) ◀ 2016 ▶ ◀ 2015 ▶
1. **** Davacı ve davalının ad, soyad ve adresleri** (*süjelerin belirlenmesi ve tebligatlar açısından*)
 2. **** Davacının TCKN'si** (*kişiyi tekil olarak belirlemek için*)
 3. **** (varsa) Tarafların kanuni temsilcilerinin ad, soyad ve adresleri** (*tebligatların kanuni temsilcilere muhatap olarak çıkarılabilmesi için Tebligat Kanunu Md 11*)
 4. **** Açık talep sonucu** (nafaka, faiz, icra inkar tazminatı gibi ek talepler dahil, yargılama giderleri (HMK Md 332) hariç) >> (HMK Md 26) >> Talep sonucu açık değilse, mahkeme, talep sonucunu davacıya açıklattırabilir (*hâkimin davayı aydınlatma ödevi, HMK Md. 31*) ancak bu husus talebi genişletme ya da değiştirme hakkı değildir. (HMK Md 141)
 5. **** Davacının / kanuni temsilcisinin veya vekilinin imzası**
 6. Mahkemenin adı (numara belirtilmeksizin)

7. Davanın konusu ve tayini mümkün ise, malvarlığı haklarına ilişkin davalarda dava konusunun değeri
- gösterilmemişse davacıya tespit ettirilir - (**Harçlar Kanunu Md 16**)
8. Davacının iddiasının dayanağı olan vakıaların sıra numaralı açık özetleri (**dava sebepleri**) ve her vakianın hangi delille ispat edileceği (**somutlaştırma yükü, HMK Md 194**) **◀ 2013 ▶**
- **Dava dilekçesinde ve cevaba cevap dilekçesinde** (bununla birlikte iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı başlar **HMK Md 194**) **yer almayan vakıaların daha sonra gösterilmesi, ancak ıslah yahut karşı tarafın açık muvafakatine bağlıdır.**
 - Davacının elinde bulunan belgelerin asıllarıyla birlikte harç ve vergiye tâbi olmaksızın davalı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerinin veya sadece örneklerinin dilekçeye eklenerek, mahkemeye verilmesi ve başka yerlerden getirtilecek belge ve dosyalar için de bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklama dilekçede bulunmak zorundadır. (**HMK Md 121**)
9. Dayanılan hukuki sebepler (**HMK Md 119**'da sayılsa da hakim Türk hukukunu re'sen uyguladığından **-MÖHUK Md 2-** , şart değildir ancak dilekçede yer verilmesi, **hukuki dinlenilme hakkının** etkin şekilde kullanılmasına **HMK Md 27** zemin oluşturur.)

- Yukarıdaki listede **YILDIZ (**)** ile işaretlenmiş İlk 5 maddedeki eksiklik halinde hakim **1 HAFTA**'lık kesin süre verir. Bu sürede eksiklik giderilmezse, **davanın açılmamış sayılmasına** karar verilir **◀ 2015 ▶ ◀ 2018 ▶**
- **İmzasız** dava dilekçesinde, **1 HAFTA**'lık kesin sürede eksiklik giderilmezse, **davanın açılmamış sayılmasına** karar verilir (**HMK Md 119**)
- Dava dilekçesine davalı sayısı kadar örnek eklenir. Dava, dilekçenin kaydedildiği tarihte açılmış sayılır. (**HMK Md 118**)
- Harca tabi davalarda, harç ödenmeden (nispi harçlarda dörtte biri) işlem yapılmaz ve dilekçe alınmaz. Eksik yatırma durumunda, tespit edildikten sonraki celseler (tamamlanıncaya kadar) yapılmaz. (**Harçlar Kanunu Md 32**)
- Davacı dava açarken avans yatırmak (**dava şartı**) zorundadır. Yeterli olmadığı durumlarda davacıya **2 HAFTA** kesin süre verilir. (**HMK Md 120**)
- Dava dilekçesinin davalıya tebliği için gerekli giderler davacı tarafından peşin olarak ödenir.
- Dava dilekçesi ile ödemelerin tamamlanmasına müteakip Tevzi Bürosu dava kaydını girer ve Tevzi Formu nüshasını (**formdaki bilgiler: mahkeme dairesi, esas numarası, tarih ve saat, dosya türü, tarafların ad ve soyadı, davanın konusu, ilişkili dosya numarası**) alındı belgesi olarak davacıya verir. (**HMKY Md 36**)
- Dava Dilekçesine Eklenmesi Gereken Diğer Belgeler:
 - Kanuni temsilcilerin izin belgeleri (**mahkeme müracaatı gerekiyorsa müracaat için kesin süre verilir**) veya tüzel kişilerin organlarının temsil belgeleri (**HMK Md 54**)
 - Avukat için vekaletname (**HMK Md 76**)
 - Başka yerlerden getirtilecek belge ve dosyalar içinde bunların bulunabilmesini sağlayıcı açıklama

Davanın Açılmasının Sonuçları:

Maddi Hukuk Bakımından Sonuçları: **◀ 2015,2017 ▶ ◀ 2017 ▶ ◀ 2018 ▶**

- **Zamanaşımının Kesilmesi ve Hak Düşürücü Sürenin Korunması**
 - (**TBK Md 154**) "- Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı kesilir:
 1. Borçlu borcu ikrar etmişse, özellikle faiz ödemiş veya kısmen ifada bulunmuşsa ya da rehin vermiş veya kefil göstermişse.
 2. Alacaklı, dava veya def'i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa, icra takibinde bulunmuşsa ya da iflas masasına başvurmuşsa."

- (TBK Md 155) "Zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur"
- Kısmi davada zamanaşımı sadece talep edilen kesim için kesilir.
- (TBK Md 158) "Dava veya def'i; mahkemenin yetkili veya görevli olmaması ya da düzeltilebilecek bir yanlışlık yapılması yahut vaktinden önce açılmış olması nedeniyle reddedilmiş olup da o arada zamanaşımı veya hak düşürücü süre dolmuşsa, alacaklı 60 GÜN'lük ek süre içinde haklarını kullanabilir."
- **Bazı şahıs varlığı haklarının malvarlığı hakkına dönüşmesi**
 - Nafaka, manevi tazminat ve evlenmenin feshi gibi bazı şahıs varlığı hakları, bu hakların dava yoluyla ileri sürülmesi hâlinde, artık malvarlığı hakkına dönüşür.
 - Bu durumda davacı dava sırasında ölürse mirasçıları külli halef sıfatıyla ilgili davaya devam edilmesini isteyebilir.
- **İyi niyetin ortadan kalkması**
 - İyi niyet, davanın açılması ve dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmesiyle ortadan kalkar çünkü iyi niyet sahibi davalı davanın konusu talepten haberdar olur.
- **Davalının temerrüde düşmesi**
 - Temerrüt (*kişinin borçlandığı edimi hukuka aykırı olarak yerine getirmemesi hali*) için ihtar gereken hallerde ihtar yapılmadığından temerrüde düşülmemiş ise, dava açılarak dava dilekçesinin tebliği (bu bir ihtardır) ile davalı temerrüde düşer.

Usûl Hukuku Bakımından Sonuçları:

- **Mahkemenin Davayı İnceleme Zorunluluğu (AY Md 36)**
- **Derdestlik : (HMK Md 114-ı)** "Dava Şartları: Aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması."
- **Dava Şartlarının Davanın Açıldığı Tarihe Göre Belirlenmesi (HMK Md 138, 140)**
- **İhtiyatî Tedbirin ve İhtiyatî Haczin Korunması :** İhtiyati tedbir kararına karşı 2 HAFTA içinde esas hakkındaki dava açılması (HMK Md 397), ihtiyati haciz durumunda haciz tutanağının tebliğinden itibaren 7 GÜN içinde dava açılması (İİK Md 264) gerekir. Aksi takdirde bu kararlar kendiliğinden kalkar. Dava açılması halinde mahkeme kararları kaldırmadıkça hüküm verilene kadar devam eder (HMK Md 397)
- **Davanın Geri Alınması Yasağı:** ◀ 2017 ▶ ▶ 2018 ▶
 - Davacı, davalının açık rızası olmadıkça, davasını geri alamaz (HMK Md 123). Rıza (muafakat) halinde hüküm kesinleşinceye kadar dava geri alınabilir. ▶ 2014 ▶ ▶ 2014 ▶
 - Bu durumda esas haktan vazgeçilmiş sayılmaz. Harç ödemek kaydıyla daha sonra tekrar dava açılabilir.
 - Dava açılmasından doğan tüm sonuçlar (iyi niyetin kalkması ve temerrüt dışında) ortadan kalkar.
 - Dava konusu hak maddi hukuk bakımından sona erdiğinden bu hak tekrar dava yoluyla ileri sürülemez.
 - Davacı duruşmaya katılmaz ve davalı da takip etmezse dosya işleminden kaldırılır. ▶ 2016 ▶
 - Davacının belli bir süre içinde davanın yenilenme talebi olmazsa davanın açılmamış sayılmasına karar verilir. ▶ 2014 ▶
- **Tarafın İradî Olarak Değiştirilmesi Yasağı**
 - Dava açıldıktan sonra davanın tarafında iradi olarak değişiklik yapılması, ancak karşı tarafın açık rızası ile mümkündür.

Cevap Dilekçesi

- Davaya cevap vermek ve hukuki dinlenile hakkını kullanmak için davalı, dava dilekçesinin tebliğinden sonra cevap dilekçesini (layiha) mahkemeye sunar.

- Bu dilekçede usul ve esasa ilişkin tüm itirazlar yer alabilir. Süresi içerisinde (*hak düşürücü süre*) burada belirtilmeyen ilk itirazlar daha sonra davacının muvafakati ya da ıslah yoluyla tekrar ileri sürülemez (*HMK Md 131*).
- Maddi hukuka ilişkin savunma sebepleri 2. cevap layikasıyla da ileri sürülebilir (*HMK Md 141*)
- Cevap dilekçesinin süresi, tebliğden itibaren **2 HAFTA**'dır. İstisnai durumda mahkeme, başvuru üzerine en fazla **1 AY** (basit yargılama usulünde **2 HAFTA**) daha ek süre verebilir.
◀ 2015 ▶ ◀ 2016, 2018 ▶ ▶ 2015 ▶
- Davalı süresi içinde cevap dilekçesi vermezse, dava dilekçesindeki vakıaların tamamını inkar etmiş sayılır (*HMK Md 128*).
- Cevap dilekçesi (mahkemeye hitaben) şu unsurları içermelidir:
 1. Mahkemenin adı
 2. Davacı ile davalının ad-soyad ve adresi
 3. Davalının TCKN'si
 4. (varsa) Kanuni temsilcilerin ve davacı vekilinin ad soyad ve adresleri
 5. Davalının savunmasının dayanağı olan tüm vakıaların sıra numarasıyla açık özetleri
 - i. **Def'iler** (*buna dayanan tarafta açıkça ileri sürmelidir*): doğmuş bulunan bir borcu sona erdirmemekle birlikte, onu ifadan kaçınma konusunda borçluya imkân veren husus >> zamanaşımı gibi
Def'iler ıslah yoluyla değiştirilebilir ▶ 2016 ▶
 - ii. **İtirazlar** (*hakim tarafından re'sen gözetilir*): hakkın doğumuna engel olan ve doğmuş bulunan hakkı sona erdiren vakıa >> borcun ifası gibi
 6. Her vakıanın hangi delille ispat edileceği
 7. Dayanılan hukuki sebepler
 8. Açık şekilde talep sonucu
 9. Davalının (varsa kanuni temsilcisinin ya da vekilinin) imzası
- Bunlardan 1,2,3,4 ve 9 noksan ise **1 HAFTA** süre verilir.
- Davalı, cevap dilekçesine davalı sayısı kadar örnek ekler.

Karşı Dava Açılması

- Açılmış bir davada, davalının, cevap süresi içinde verdiği cevap dilekçesinde veya aynı süre zarfında vereceği ayrı bir dilekçeyle, davacıya karşı olan bir talebinin bu davada hükme bağlanmasını ileri sürmesidir. ▶ 2015 ▶ ▶ 2016,2018 ▶ ▶ 2015 ▶
- Şartlar (*HMK Md 132*)
 1. Asıl davanın açılmış ve hâlen görülmekte olması,
 2. Karşı davada ileri sürülecek olan talep ile asıl davada ileri sürülen talep arasında takas veya mahsup ilişkisinin bulunması
- Karşı davaya karşı dava açılmaz

>> Davacı, cevap dilekçesinin tebliğinden **2 HAFTA** içinde "cevaba cevap dilekçesi" verebilir. ▶ 2017 ▶

İddia ve Savunmanın Genişletilmesi ve Değiştirilmesi Yasağı

(*HMK Md 141*): "(1) Taraflar, cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçeleri ile serbestçe; ön inceleme aşamasında ise ancak karşı tarafın açık muvafakati ile iddia veya savunmalarını genişletebilir yahut değiştirebilirler. Ön inceleme duruşmasına taraflardan biri mazeretsiz olarak gelmezse, gelen taraf onun muvafakati aranmaksızın iddia veya savunmasını genişletebilir yahut değiştirebilir. Ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra iddia veya savunma genişletilemez yahut değiştirilemez.

▶ 2016,2018 ▶

(2) İddia ve savunmanın genişletilip değiştirilmesi konusunda ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati hükümleri saklıdır. ▶ 2013 ▶ ▶ 2017 ▶

- Kapsam: "Talep onucu" ve "davacının iddiasının dayanağı olan bütün vakıalar"

- Deliller bu kapsamda değildir.
- Davalı bakımından bu yasağa sadece def'iler girer.
- İddianın veya savunmanın dayandığı sebeplerin azaltılması/daraltılması, *tasarruf ilkesi (HMK Md 24, III)* ve *taleple bağıllık ilkesi (HMK Md 26, I)* çerçevesinde, kural olarak, her zaman mümkündür. Ancak davacı, **hüküm kesinleşinceye kadar**, (feragat kapsamında olmadığı takdirde, *HMK Md 307*) sadece davalının açık rızası ile iddiasını daraltabilir (davasını geri alabilir) *davanın geri alınma yasağı (HMK Md 123) ◀ 2018 ▶*
- Davalının cevap dilekçesi vermediği hallerde davalı, cevap süresi dolduktan **2 HAFTA** sonra cevaba cevap vermezse, davacı açısından dava dilekçesini vermiş olduğu anda, davalı açısından cevap süreci dolduğu anda yasak başlar.
- Yasağın istisnaları:
 - **Muvafakat:** Karşı tarafın muvafakatı "açık" (*susma yeterli değildir*) ve "şartsız" olmalıdır.
 - **Davanın Islahı:** Taraflardan birinin yapmış olduğu bir usul işlemini tamamen veya kısmen düzeltmesi işlemidir.
 - Maddi hakkı sona erdiren maddi hukuk işlemleri islahla düzeltilemez.
 - Taraflardan her biri sadece bir kez başvurabilir (*HMK Md 176*) ve taahhüt sona ermesine kadar yapılabilir (*HMK Md 177*)
 - Islah eden taraf, islah sebebiyle geçersiz hâle gelen işlemler için yapılan yargılama giderleri ile karşı tarafın uğradığı ve uğrayabileceği zararları karşılamak üzere hâkimin takdir edeceği teminatı, **1 HAFTA** içinde, mahkeme veznesine yatırır (*HMK Md 178*).
 - Çeşitler:
 - **Davanın Tamamen Islahı:** Davacının iddiası ile bunları dayandırdığı vakıaları tamamen değiştirmesi
 - Davacı bildirimden sonra **2 HAFTA** içinde yeni dava dilekçesi vermek zorundadır. Aksi halde islah kullanılmış sayılır.
 - **Davanın Kısmen Islahı:** İddianın/savunmanın değiştirilmesi/genişletilmesi kapsamına giren diğer tüm haller
 - Taraf, **1 HAFTA** içinde islah edilen usul işlemini yapmalıdır. Aksi halde islah yapılmamış gibi devam edilir. (*HMK Md 181*).
 - Islah sonrası, öncesinde yapılan bütün usul işlemleri yapılmamış sayılır. (ikrar, tanık ifadeleri, bilirkişi rapor ve beyanları, keşif ve isticvap tutanakları, yemin teklifi, reddi veya iadesi hariçtir. Ancak bunların gerekli görülmemesi halinde)
 - Islahın kötü niyetle talep edildiği anlaşılırsa, karşı tarafın bu yüzden uğradığı zararı ödemeye ve idari par cezasına çarptırılmasına hükmedilir (*HMK Md 182*).

Ön inceleme: Mahkeme tarafından, taraflar arasındaki uyuşmazlık konularının tam olarak belirlendiği ve hazırlık işlemlerinin yapıldığı temel dava aşaması **◀ 2018 ▶**

- Bu aşamada mahkeme, **dava şartlarını** ve **ilk itirazları** inceler, uyuşmazlık konularını tam olarak belirler, hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe teşvik eder ve bu hususları tutanağa geçirir. (*HMK Md 137*).
- Layihalar teatisinden sonra ve taahhütden önce yapılan aşamadır.
 - Hakim dosyadan el çekmesini gerektiren durumlarda (görevsizlik, yetkisizlik,..) karar, ön incelemeden önce verilebilir. Hakim bu durumda isterse tarafları ön inceleme duruşmasında sözlü olarak dinleyebilir (*HMK Md 138*).
 - Ön inceleme mutlaka **duruşmalı** yapılır.
 - Taraflardan birisi gelmezse yapılan işleme itiraz edemez ve muvafakati olmadan iddia ve savunma genişletilebilir. Bu durum taraflara ihtarla bildirilir (*HMK Md 139*).
 - Ön inceleme duruşmasında:
 - Taraflar dinlenir.

- Anlaşılan/anlaşılmayan hususlar tespit edilir.
- Taraflar sulhe veya arabuluculuğa başvurmaya davet edilir.
- Duruşmada, tarafların dilekçelerinde gösterip henüz sunmadıkları belgeler için **2 HAFTA** kesin süre verilir. Bu sürede getirilmeyen belgeler için bu delillerden vazgeçildiği kabul edilir (**HMK Md 140**).
- Ön inceleme duruşması, zorunlu hallerde bir kez daha yapılabilir.

ÜNİTE 7: Tahkikat, İspat, Sözlü Yargılama ve Hüküm

TAHKİKAT

Aleniyet İlkesi: Tahkikat işlemlerinin yapıldığı oturumlar (ve kararların bildirilmesi) sadece taraflara değil, aynı zamanda, dava konusu uyuşmazlıkla herhangi bir ilgilerinin bulunması ve bunu ortaya koymaları gerekmeksizin, herkese açıktır (HMK Md 28) ◀ 2015 ▶

Tanık Beyanı: Bir davada, uyuşmazlığın halli bakımından önem taşıyan ve taraflar arasında çekişmeli bulunan, geçmişte vukua gelmiş bir vakıa yahut durum hakkında görme yahut işitme duyuları vasıtasıyla sahip olunanbilginin mahkemeye aktarılması ◀ 2017 ▶

İkrar: Bir vakıanın doğru olduğunun, bu vakıanın aleyhine olduğu taraf yahut onun vekilince mahkemeye bildirilmesi ◀ 2016 ▶ ◀ 2015 ▶ ◀ 2018 ▶

HMK Md 147: "(1) Taraflar, ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra tahkikat için duruşmaya davet edilir. (2) Taraflara gönderilecek davetiyede, belirlenen gün ve saatte geçerli bir özrü olmadan mahkemede hazır bulunmadıkları takdirde, duruşmaya yokluklarında devam edileceği ve yapılan işlemlere itiraz edemeyecekleri bildirilir."

- Tarafların duruşmaya gelmeleri bir yükümlülük olmayıp bir yüküdür (tercihlerine kalmıştır). Ancak davet sonucu mazereti olmadan duruşmaya katılmayan taraf, yapılan işlemlere itiraz edemez (**HMK Md 147**).
 - Gelen taraf davayı takip etmeyeceğini bildirirse, ◀ 2017 ▶
 - Her iki taraf da mazeretsiz olarak duruşmaya katılmazsa,
 - ya da her iki taraf da duruşmaya gelip davayı takip etmeyeceklerini bildirirlerse), **dosyanın işleminden kaldırılmasına** karar verilir (**HMK Md 150**) ◀ 2017 ▶
- Bu durumda **3 AY** içinde taraflardan birisinin dilekçe (**yenileme dilekçesi**) ile başvurması halinde (**1 AY**'dan sonra ise başvuranın yeniden harç ödemesiyle) işlem devam eder (Bu şekilde tekrar devam eden bir dava, bir defadan fazla takipsiz bırakılmaz). Aksi takdirde **dava açılmamış sayılır**.
- Duruşma gününün belli edilmesi için tarafların başvurması gereken hâllerde gün tespit ettirilmemişse, son işlem tarihinden başlayarak bir ay geçmekle dosya işleminden kaldırılır. (**HMK Md 150/3**)
- Duruşmalar herkese açıktır (**HMK Md 28**) Boşanma davalarında, taraflardan birinin talebi halinde hakim duruşmanın gizli yapılmasına karar verebilir (**TMK Md 184**)
- **HMK Md 144:** "tahkikat aşamasında mahkeme, her iki tarafı usûlüne uygun olarak davet edip, davada ileri sürülen vakıalar hakkında dinleyebilir. Mahkemenin, dinlenilmek üzere mahkemeye gelmeleri için iki tarafa vereceği süre iki haftadan az olamaz. Bu süre, gerektiğinde, mahkemeye resen veya iki taraftan birinin talebi üzerine uzatılabileceği gibi kısaltılabilir." (Kanunun açıkça gösterdiği haller istisnadır: **Örnek:** Geçici hukuki koruma tedbirleri)

- Duruşma sırasında fotoğraf çekilemez ve hiçbir şekilde ses ve görüntü kaydı yapılamaz. Gereklilik halinde mahkemece yapılan çekimler, mahkemenin ve ilgili kişilerin açık izni olmadıkça hiçbir yerde yayımlanamaz **(HMK Md 153)**
- Hakim uyarısına rağmen mahkemenin huzurunu bozan (avukat hariç) kişi **4 GÜN'e** kadar disiplin hapsiyle cezalandırılır. Davranış/söz suç içeriyorsa ayrıca tutanak tutularak Cumhuriyet Savcısına gönderilir. **(HMK Md 151)** Bu durum bir avukat tarafından işlenmiş ise durum tutanağa geçirilerek duruşma ertelenir ve durum Baroya ile gerekiyorsa Cumhuriyet Savcısına bildirilir. **(HMK Md 79)**
- Duruşmalarda sözlü olarak yapılan işlemler tutanakla tespit edilir. Duruşma tutanağında bulunması şart olan hususlar: **◀ 2015 ▶ ▶ 2018 ▶**
 - a) Mahkemenin adı, duruşmanın açıldığı yer, gün ve saat.
 - b) Hâkim, zabıt kâtibi, hazır bulunan taraflar ve varsa vekilleri, kanuni temsilcileri, fer'î müdahil ve tercümanın ad ve soyadları.
 - c) Yargılamanın aleni ya da gizli yapıldığı.
 - ç) Beyanda bulunana okunmak ve imzası alınmak kaydıyla ikrar, yeminin edası, davanın geri alınmasına muvafakat, davadan feragat, davayı kabule ilişkin beyanlar ve sulh müzakereleri ile sonucu.
 - d) Beyanda bulunana okunmak kaydıyla taraf, tanık, bilirkişi veya uzman kişi beyanı.
 - e) Duruşma dışında yapılan işlemlerin özeti.
 - f) Tarafların sundukları belgelerin neler olduğu.
 - g) Tarafların soruşturmaya ilişkin istekleri ile diğer kanunların tutanağa yazılmasını emrettiği konular.
 - ğ) Ara kararları ve hükmün sonucu.
 - h) Karar veya hükmün açıklanma biçimi
- Tutanak hakim ve zabıt katibi tarafından derhal imzalanır.
- Talep halinde tutanakların tamamının/bir kısmının örnekleri, mahkeme mührü basılıp yazı işleri müdürünce onaylanarak (gizlilik kararı olan ekler, hakim izni ile) taraflara verilir. **(HMK Md 158)**

Ön Sorun / Bekletici Sorun: Asıl uyuşmazlık konusunda karar verebilmek için daha önce halledilmesi gereken sorunlar olabilir. Bu iddianın davaya bakan mahkemece karara bağlanması haline "**Ön Sorun**", başka mahkemece karara bağlanması gerekiyorsa "**Bekletici Sorun**" denir. **◀ 2017,2018 ▶ ▶ 2018 ▶**

Örnekler:

- Sunulan belgenin sahte olduğunun öne sürülmesi
- İlk itirazlar
- Uygulanacak kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılığının iddia edilmesi **◀ 2014 ▶**
- Hakim ön sorun hakkındaki kararını taraflara tefhim veya tebliğ eder.

Tefhim: Mahkeme tarafından verilen kararın, duruşmada hazır bulunan tarafa veya taraflara hâkim tarafından sözle bildirilmesidir.

Davaların Birleştirilmesi: **HMK Md 166:** "*Aynı yargı çevresinde yer alan aynı düzey ve sıfattaki hukuk mahkemelerinde açılmış davalar, aralarında bağlantı bulunması durumunda, davanın her aşamasında, talep üzerine veya kendiliğinden ilk davanın açıldığı mahkemede birleştirilebilir. Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.*" **◀ 2014 ▶**

Davaların Ayrılması: **HMK Md 167:** "*Mahkeme, yargılamanın iyi bir şekilde yürütülmesini sağlamak için, birlikte açılmış veya sonradan birleştirilmiş davaların ayrılmasına, davanın her aşamasında, talep*

üzerine veya kendiliğinden karar verebilir. Bu durumda mahkeme, ayrılmasına karar verilen davalara bakmaya devam eder"

İSPAT HUKUKU

İspat: bir önermenin doğruluğu hakkında kanaat oluşturulabilmesi için bir nedenselliğin ortaya konulması

Delil: İspat için başvurulmuş araç

HMK Md 189: "(1) Taraflar, kanunda belirtilen süre ve usule uygun olarak ispat hakkına sahiptir.
(2) Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller, mahkeme tarafından bir vakianın ispatında dikkate alınmaz.
(3) Kanunun belirli delillerle ispatını emrettiği hususlar, başka delillerle ispat olunamaz.
(4) Bir vakianın ispatı için gösterilen delilin caiz olup olmadığına mahkemece karar verilir"

İspat Yükü: **HMK Md 190:** "(1) İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkararak tarafa aittir.
(2) Kanuni bir karineye dayanan taraf, sadece karinenin temelini oluşturan vakıya ilişkin ispat yükü altındadır. Kanunda öngörülen istisnalar dışında, karşı taraf, kanuni karinenin aksini ispat edebilir. "

>> Keşif ve bilirkişi delillerine hakim re'sen müracaat edebilir.

İspatın Konusu: **HMK Md 187:** "İspatın konusunu tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar oluşturur ve bu vakıaların ispatı için delil gösterilir. Herkesçe bilinen vakıalarla, ikrar edilmiş vakıalar çekişmeli sayılmaz."

>> Herkesçe bilinen (özel bir ilgi, yetenek, uzmanlık veya araştırma gerekmeksizin, herkesin o vakıayı bilebilecek durumda olması) vakianın ispatı gerekmez ancak bunun doğru olmadığı ispatlanabilir (**HMK Md 191**)

>> İkrar açıkça yapılmalı ve tutanağa bağlanmalıdır. Zimni ikrar geçersizdir. Ancak kanunla belli durumlardaki susma ikrar olarak açıkça sonuca bağlanmış olabilir. **Örnek:**

- İsticvap duruşmasına özürsüz gelmediği veya gelip sustuğu takdirde, mahkemece sorulan soruları **ikrar etmiş** sayılır. (**HMK Md 171**) ◀ 2016,2018 ▶
- Yemin için davet edilen kimse duruşmaya gelmez veya yemini eda etmekten kaçınırsa, yemin konusu vakıaları ikrar etmiş sayılır (**HMK Md 229**)

>> Zimni ikrardan dönmek mümkün değildir. Ancak, maddi bir hatadan kaynaklandığı iddia ve ispat edilerek açık ikrardan dönülebilir (**HMK Md 188**).

>> Sulh görüşmeleri sırasında yapılan ikrar tarafları bağlamaz.

Karine: bilinen bir olaydan bilinmeyen başka bir olayın veya hukuksal durumun varlığı yahut yokluğu hakkında sonuç çıkarılması

- **Fiili karine:** Borçluda senedin bulunması, borcun ödendiğine karinedir.
- **Kanuni karine:**
 - **Kesin kanuni karine:** aksi iddia ve ispat edilemez >> tapu siciline kayıtlı olan hususların bilinmediği ileri sürülemez (**TMK Md 1020**)
 - **Kesin olmayan kanuni karine:** aksinin ispatı mümkündür >> taşınır bir malın zilyedinin onun maliki olarak kabul edilmesi (**TMK Md 985**)

İspat Ölçüsü:

- Tam İspat: Belli bir vakianın doğruluğu hakkında hâkimde oluşturulması gereken kanaatin kesinlik yahut kesinlik sınırındaki muhtemel görme derecesinde olmasıdır.
- Yaklaşık İspat: Hakimde oluşan kanaatin ağır basan ihtimal derecesinde olması hali

İspat Türleri:

İspatı yapan taraf bakımından:

- **Asıl İspat:** somut bir vakıayı ileri sürüp bundan kendi lehine sonuçlar çıkararak tarafça yerine getirilen ispat ◀ 2016 ▶
- **Karşı İspat:** ispat yükü kendisine düşen tarafın hasmının (karşı tarafının), ispat yükü kendisinde olan tarafın henüz kesin delille ispatlayamamakla birlikte hâkimde bir ölçüde de olsa oluşturduğu kanaati sarsmak yahut henüz yapılmamış olan asıl ispatın yapılabilmesini mantıksal açıdan imkânsız kılacak nitelikteki (başka) bir vakıayı ispatlaması
 - **Örnek:** Hırsızlık yapıldığı iddiasındaki davada davalının, o tarih ve saatte başka bir yerde olduğunu ispatlaması
- **Aksini İspat:** ispatın konusunu oluşturan bir vakianın âdi yahut kesin olmayan bir kanunî karineye dayanılarak ispat edilmiş sayıldığı hallerde, o vakianın söz konusu karinenin öngördüğü karine sonucunun aksine gerçekleştiğinin (olduğunun) ispat yükü kendisine düşmeyen tarafça ispatlanması
 - **Örnek:** Çocuğun babasının başkası olduğunun ispatlanması

DELİLLER ve İNCELEMESİ

Delil: ispat faaliyetinde kullanılan, dava öncesinde ve mahkeme dışında gerçekleşmiş olan bir vakıayı temsile etmeye ve böylece onu mahkemeye yansıtmaya yahut aktarmaya elverişliliği bilimsel açıdan kabul edilmiş her türlü bilgi taşıyıcısı

Emare: (mevzuatta tanımı yoktur, öğretiyeye göre tanım): ispatı gereken bir vakıaya yabancı ancak onun hakkında tecrübe kurallarından hareketle sonuç çıkarmanın mümkün olduğu komşu vakıa

- Emare yoluyla ispattan (Dolaylı/Yaklaşık İspat) söz edebilmek için, söz konusu komşu vakianın ispatlanması gerekir

Delil Türleri:

- **Kesin Delil:** Bir vakıaya ilişkin olarak mevcut bulunmaları ve usulünce mahkemeye sunulmuş olmaları durumunda, **hâkimin takdir yetkisini kaldırarak** o vakianın doğru kabul edilmesi sonucunu doğuran delil
 - Bir delilin kesin olması niteliği, ona ancak kanun tarafından bahsedilebilir. Aslolan hakim vicdani kanaatidir (**AY Md 138**).
 - Kesin Deliller:
 - **Senet:** Bir davada, uyuşmazlığın çözümü açısından önem taşıyan bir vakıa hakkındaki **tam ve kesin bir bilgiyi dış dünyada (fizikî alemde) varlık kazanmış bir cisim üzerindeki yazıyla** barındıran ve aleyhine kullanılacağı **kişinin imzasını** (güvenli e-imza dahil, **HMK MD 205**) taşıyan belge ◀ 2017 ▶
 - Adi senetler, senet altındaki imzanın inkar edilmemesi koşuluyla kesin delil niteliği taşır.
 - Resmi senetler, (bir başka kuruma -*Tapu Dairesi, Türk Konsoloslukları gibi*- kanunla yetki verilmemişse) Noterler tarafından hazırlanır: (**Noterlik Kanunu Md 60**)
 - Onaylama biçiminde Noter senedi (Metnin aslı dışarıda hazırlanıp Noter huzurunda onaylanır) (**Noterlik Kanunu Md 90**)

- Düzenleme biçiminde Noter senedi (Metnin tamamı Noter tarafından kaleme alınır ve onaylanır) **(Noterlik Kanunu Md 84-86)** Bu tür bir Noter senedi, kayıtsız şartsız bir para borcunu ikrar ediyorsa ilam hükmündedir. **(İİK Md 38)**
- Resmi senette sahtecilik iddiası halinde, asıl davaya bakan hakim, imzayı inkar eden tarafa, dava açması için **2 HAFTA**'lık kesin süre verir **(HMK Md 208)** Senedin sahte olduğuna dair karar kesinleşirse senedin kendisi ve ilgili dairedaki aslı iptal edilir **(HMK md 212)**
- **Yemin:** **◀ 2018 ▶**
 - Yemin deliline başvurulacağı dava ve cevap dilekçelerinde belirtilmelidir (sonradan vaz geçilebilir ya da söz konusu vakıa başka delille ispatlanabilir. Ancak başvuruya müteakip kendisine yemin teklif olunan kimse edaya hazır olduğunu bildirdikten sonra ilgili taraf teklifinden vaz geçerek başka bir delile dayanamaz).
 - Yemin deliline başvurup vurmamak, ilgili vakıayı ispat yükü altında bulunduğu halde bunu bir kesin delille yerine getirememiş olan tarafın isteğine bağlıdır. Mahkeme kendiliğinden taraflara yemin verdiremez.
 - **HMK Md 226:** "**Aşağıdaki hususlar yemine konu olamaz:**
 - a) *Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyeceği vakıalar.*
 - b) *Bir işlemin geçerliliği için, kanunen iki tarafın irade açıklamalarının yeterli görülmediği hâller.*
 - c) *Yemin edecek kimsenin namus ve onurunu etkileyecek veya onu ceza soruşturması ya da kovuşturması ile karşı karşıya bırakacak vakıalar."*
 - **HMK Md 229:** "(1) *Yemin için davet edilen kimse, tayin edilen gün ve saatte mahkemede geçerli bir özrü olmaksızın bizzat hazır bulunmaz yahut hazır bulunup da yemini iade etmez ya da yemini eda etmekten kaçınırsa yemin konusu vakıaları ikrar etmiş sayılır.*
(2) *Kendisine yemin iade olunan kimse, yemin etmekten kaçınırsa yemin konusu vakıa ispat "edilememiş sayılır.*
 - **HMK Md 230:** "*Yeminin konusunu oluşturan vakıa, her iki tarafın değil, yalnızca kendisine yemin teklif edilen tarafın şahsından kaynaklanıyorsa yemin iade edilemez"*
 - **HMK Md 227:** "*Uyuşmazlık konusu vakıanın ispatı için yeminden başka delili olduğunu beyan etmiş olan taraf dahi yemin teklif edebilir."*
 - Vekâletnamesinde özel yetki bulunan vekil yemini kabul, ret veya iade edebilirse de, kabul edilen yeminin edası (yerine getirilmesi) tarafın bizatihi kendisince yapılır.
 - **HMK Md 232/2:** "*Taraflardan biri tüzel kişi yahut ergin olmayan veya kısıtlı bir kimse ise onlar adına yapılmış bir işleme ilişkin vakıanın ispatı için yemin, tüzel kişiyi temsile yetkili kişi veya organ yahut kanuni mümessil tarafından eda ya da iade olunabilir. "*
 - **Yeminin İadesi:** ilgili vakıanın doğruluğu hakkında bizzat yemin teklif edenin kendisinin yemin etmesinin, yemin teklif olunca istenmesidir. Ancak, yeminin konusunu oluşturan vakıa, her iki tarafın değil, yalnızca kendisine yemin teklif edilen tarafın şahsından kaynaklanıyorsa yemin iade edilemez. **(HMK Md 230)**
 - Yeminin edası mahkeme huzurunda gerçekleştirilir **(HMK Md 233)** Koşullara göre istinabe yolu açıktır. **(HMK Md 236)**
 - Yemin eda edilirken, hâkim de dâhil olmak üzere hazır bulunan herkes ayağa kalkar **(HMK Md 233/2-4)**

- Yalan yere yemin eden davacı veya davalıya bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir (**TCK Md 275**) Yalan yere yemin nedeniyle açılan ceza davası, esas dava bakımından bekletici sorun yapılamaz (**HMK m. 239**)

- **Kesin Hüküm (ilam)** - **HMK Md 204**: mahkemenin nihai kararının yazı işleri müdürü tarafından makbuz karşılığında taraflara verilen tasdikli nüshası
◀ 2015,2016 ▶ ▶ 2018 ▶

>> İkrar, kesin delil değil, delil gösterme (ispat) gerekliliğini ortadan kaldıran bir durumdur (**HMK Md 187**)

- **Takdiri Delil**: Delil niteliği taşıyan ve kesin delil olmayan tüm ispat araçları

- Bazı takdiri delil örnekler:

- **Belge**: (senet ve ilam hariç)

- **Tanık**: (**HMK Md 240-265**)

- Tanığın yerine bir başkasını ikame etmek mümkün olmadığından tanıklık (kamusal bir yükümlülük olarak) zorunlu tutulmuştur **HMK Md 245**: "*Kanunda gösterilen hükümler saklı kalmak üzere, tanıklık için çağrılan herkes gelmek zorundadır. Usulüne uygun olarak çağrıldığı hâlde mazeret bildirmeksizin gelmeyen tanık zorla getirilir*"

- Davanın taraflarına yakınlık yahut onlarla mevcut bir menfaat ilişkisi, yaş veya ehliyet tanıklıktan ret yahut yasaklılık sebebi olarak kabul edilmez. Ancak tanığın davada taraf olmaması gerekir (**HMK Md 240**) Dava arkadaşları birbirine tanıklık yapabilirler.

- Hakimin tanık dinlemeye karar vermesi halinde dinletilmek istenen tanık listesi ad, soyad ve adresleriyle bildirilir. Daha sonra ikinci bir tanık listesi verilemez. Mahkeme, gösterilen tanıklardan bir kısmının tanıklığı ile ispat edilmek istenen husus hakkında yeter derecede bilgi edindiği takdirde, geri kalanların dinlenilmemesine karar verebilir. (**HMK Md 241**)

- **Davet**: Tanık davetiye ile çağrılır. Ancak, davetiye gönderilmeden taraflarca hazır bulundurulan tanık da dinlenir. Şu kadar ki, tanık listesi için kesin süre verildiği ve dinlenme gününün belirlendiği hâllerde, liste verilmemiş olsa dahi taraf, o duruşmada hazır bulundursa tanıklar dinlenir. Tanığı davet, gerektiğinde telefon, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, davete rağmen gelmemeye bağlanan sonuçlar, bu durumda uygulanmaz. (**HMK Md 243**)

- **Çağrıya Uyma Zorunluluğu**: Kanunda gösterilen hükümler saklı kalmak üzere, tanıklık için çağrılan herkes gelmek zorundadır. Usulüne uygun olarak çağrıldığı hâlde mazeret bildirmeksizin gelmeyen tanık zorla getirilir (**HMK Md 245**)

- **Tanıklıktan Çekinme**:

(**HMK Md 248**) "*Aşağıdaki kimseler tanıklıktan çekinebilirler*:"

- a) İki taraftan birinin nişanlısı.
- b) Evlilik bağı ortadan kalkmış olsa dahi iki taraftan birinin eşi.
- c) Kendisi veya eşinin altsoy veya üstsoyu.
- ç) Taraflardan biri ile arasında evlatlık bağı bulunanlar.
- d) Üçüncü derece de dâhil olmak üzere kan veya kendisini oluşturan evlilik bağı ortadan kalkmış olsa dahi kayın hısımları.
- e) Koruyucu aile ve onların çocukları ile koruma altına alınan çocuk"

(**HMK Md 249**) "*Kanun gereği sır olarak korunması gereken bilgiler hakkında tanıklığına başvurulacak kimseler, bu hususlar hakkında tanıklıktan çekinebilirler.*"

(**HMK Md 250**) "*Aşağıdaki hâllerde tanıklıktan çekinilebilir*:"

a) Tanığın beyanı kendisine veya 248 inci maddede yazılı kimselerden birine doğrudan doğruya maddi bir zarar verecekse.

b) Tanığın beyanı kendisinin veya 248 inci maddede yazılı kimselerden birinin şeref veya itibarını ihlal edecek ya da ceza soruşturmasına veya kovuşturmasına sebep olacaksa.

c) Tanığın beyanı, meslek veya sanatına ait olan sırların ortaya çıkmasına sebebiyet verecekse.

• **Bilirkişi (HMK Md 266-287)**

- Bilirkişi tanıktan farklı olarak vakianın gerçekleştiği andaki görme / duyma bilgisine değil, kendi teknik uzmanlık bilgisi ile vakıayı aydınlatmaya çalışır.
- Tanık delilinden farklı olarak, hâkim, taraflarca hazırlama ilkesinin geçerli olduğu davalarda dahi, taraflar istememiş olsa bile, kendiliğinden bilirkişiye müracaat edebilir (HMK Md 266)
- Mahkeme, bilirkişi olarak, yalnızca bir kişiyi ya da bir kurulu görevlendirebilir. **(HMK Md 267)**
- Bilirkişi, *(hakim yardımcısı sıfatıyla)* Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir **(HMK Md 284)**
- Bilirkişiler, BAM'lerinin yargı çevreleri esas alınmak suretiyle bilirkişilik bölge kurulu tarafından hazırlanan listede yer alan kişiler arasından seçilir. kamu görevlilerine, bağlı buldukları kurumlarla ilgili dava ve işlerde, bilirkişi olarak görev verilemez. **(HMK Md 268)**
- **Yükümlülük: (HMK Md 270): "Aşağıda sayılmış olan kişi ya da kuruluşlar, bilirkişilik görevini kabulde yükümlüdürler:**
 - a) Resmî bilirkişiler ile 268 inci maddede belirtilmiş bulunan listelerde yer almış olanlar.
 - b) Bilgisine başvurulacak konuyu bilmeksizin, meslek veya zanaatlarını icra etmesine olanak bulunmayanlar.
 - c) Bilgisine başvurulacak konu hakkında, meslek veya sanat icrasına resmen yetkili kılınmış olanlar.

(2) Bu kişiler, ancak tanıklıktan çekinme sebeplerine veya mahkemece kabul edilebilir diğer bir sebebe dayanarak, bilirkişilikten çekinebilirler"
- **(HMK Md 272) "Hâkimler hakkındaki yasaklılık (HMK Md 34) ve ret (HMK Md 36) sebepleriyle ilgili kurallar, bilirkişiler bakımından da uygulanır. Ancak, bilirkişinin, aynı dava veya işte daha önceden tanık olarak dinlenmiş bulunması, bir ret sebebi teşkil etmez."**
- Ret talebi veya bilirkişinin kendisini reddetmesinin, ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren en geç **1 HAFTA** içinde yapılmış olması şarttır. Ret sebeplerinin ispatı için, yemin teklif edilemez. **(HMK Md 272)**
- **Rapor Süresi: (HMK Md 274) "Bilirkişi raporunun hazırlanması için verilecek süre 3 AY'ı geçemez. Bilirkişinin talebi üzerine, kendisini görevlendiren mahkeme gerekçesini göstererek, süreyi 3 AY'ı geçmemek üzere uzatabilir. Ancak basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerde bu süreler 2 AY olarak uygulanır."**
- **(HMK Md 276) "Bilirkişi, mahkemece kendisine tevdi olunan görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen yahut tamamen başka bir kimseye bırakamaz"**
- **(HMK Md 276) "Bilirkişi, raporunda ve sözlü açıklamaları sırasında çözümünü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamaz; hâkim tarafından yapılması gereken hukuki nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamaz."**

- **Rapora İtiraz: (HMK Md 281)** "Taraflar, bilirkişi raporunun, kendilerine tebliği tarihinden itibaren **2 HAFTA** içinde, raporda eksik gördükleri hususların, bilirkişiye tamamlattırılmasını; belirsizlik gösteren hususlar hakkında ise bilirkişinin açıklama yapmasının sağlanmasını veya yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep edebilirler."
- **Hukuki Sorumluluk: (HMK Md 285)** "Bilirkişinin kasten veya ağır ihmal suretiyle düzenlemiş olduğu gerçeğe aykırı raporun, mahkemece hükme esas alınması sebebiyle zarar görmüş olanlar, bu zararın tazmini için Devlete karşı tazminat davası açabilirler. (2) Devlet, ödediği tazminat için sorumlu bilirkişiye rücu eder." (HMK Md 287) "Devlet, ödediği tazminat nedeniyle, sorumlu bilirkişiye, ödeme tarihinden itibaren **1 YIL** içinde rücu eder. Hükme esas alınan bilirkişi raporu kasten gerçeğe aykırı olarak düzenlenmişse, bu durumda, ceza zamanaşımı süresi uygulanır."
- **Keşif: (HMK Md 288-292)**
 - **Keşif:** Hâkimin, uyuşmazlığın halli bakımından önem taşıyan çekişmeli bir vakia hakkında, görme, işitme, koku ve tat alma gibi, bizatihi kendi duyu organları vasıtasıyla doğrudan bilgi sahibi olabilmek amacıyla, taşınır veya taşınmaz eşya üzerinde inceleme yapması
◀ 2015 ▶ ◀ 2016,2017,2018 ▶ ◀ 2015 ▶
 - Keşif konusu, mahkemenin yargı çevresi dışında ise inceleme istinabe suretiyle yapılır. (HMK Md 289)
 - Mahkeme keşif sırasında tanık ve bilirkişi dinleyebilir. (HMK Md 290)
 - Keşif yapılmasına taraflardan birinin karşı koyması hâlinde, o kimse ispat yükü kendisine düşen taraf ise bu delilden vazgeçmiş; diğer taraf ise iddia edilen vakıayı kabul etmiş sayılır. (HMK Md 291)
- **İsticvap: (HMK Md 169-175)**
 - **İsticvap:** Bir tarafın, kendisi aleyhine olan bir vakia hakkında (ikrar elde etmek amacıyla) mahkemece özel bir usulle sorguya çekilmesi ◀ 2013 ▶
 - Mahkeme, kendiliğinden veya talep üzerine taraflardan her birinin isticvabına karar verebilir. İsticvap, davanın temelini oluşturan vakialar ve onunla ilişkisi bulunan hususlar hakkında olur. (HMK Md 169)
 - Tüzel kişiler adına, temsil yetkisine sahip kimseler isticvap olunur. Ergin olmayan veya kısıtlı bir kimse adına yapılmış bir işleme ilişkin olarak, o kişinin kanuni mümessili isticvap olunur (HMK Md 170)
 - İsticvap olunan taraf, mahkemenin izni olmadıkça, yazılı notlar kullanamaz (HMK Md 173)

Ticari Defterlerin Delil Olması: HMK Md 222: "

(1) Mahkeme, ticari davalarda tarafların ticari defterlerinin ibrazına kendiliğinden veya taraflardan birinin talebi üzerine karar verebilir.

(2) Ticari defterlerin, ticari davalarda delil olarak kabul edilebilmesi için, kanuna göre eksiksiz ve usulüne uygun olarak tutulmuş, açılış ve kapanış onayları yaptırılmış ve defter kayıtlarının birbirini doğrulamış olması şarttır.

(3) İkinci fıkrada belirtilen şartlara uygun olarak tutulan ticari defter kayıtlarının sahibi ve halefleri lehine delil olarak kabul edilebilmesi için, diğer tarafın aynı şartlara uygun olarak tutulmuş ticari defterlerindeki kayıtların bunlara aykırı olmaması veya ilgili hususta hiç bir kayıt içermemesi yahut defter kayıtlarının aksinin senet veya diğer kesin delillerle ispatlanmamış olması gerekir. Bu şartlara uygun olarak tutulan defterlerdeki sahibi lehine ve aleyhine olan kayıtlar birbirinden ayrılamaz.

(4) Açılış veya kapanış onayları bulunmayan ve içerdiği kayıtlar birbirini doğrulamayan ticari defter kayıtları, sahibi aleyhine delil olur.

(5) Taraflardan biri tacir olmasa dahi, tacir olan diğer tarafın ticari defterlerindeki kayıtları kabul edeceğini belirtir; ancak, karşı taraf defterlerini ibrazdan kaçınırsa, ibrazı talep eden taraf iddiasını ispat etmiş sayılır."

Delil Sözleşmesi

>> Kesin delille ispatı öngörülmüş bulunan bir vakia hakkında takdiri delil sunulması durumunda, hâkim bunun caiz olmadığını resen gözetir.

Senetle İspat Zorunluluğu:

HMK Md 200: - "

(1) Bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin, yapıldıkları zamanki miktar veya değerleri ikibinbeşyüz Türk Lirasını geçtiği takdirde senetle ispat olunması gerekir. Bu hukuki işlemlerin miktar veya değeri ödeme veya borçtan kurtarma gibi bir nedenle ikibinbeşyüz Türk Lirasından aşağı düşse bile senetsiz ispat olunamaz.

(2) Bu madde uyarınca senetle ispatı gereken hususlarda birinci fıkradaki düzenleme hatırlatılarak karşı tarafın açık muvafakati hâlinde tanık dinlenebilir"

Delil Sözleşmesi:

HMK Md 193: -

"Taraflar yazılı olarak veya mahkeme önünde tutanağa geçirilecek imzalı beyanlarıyla kanunda belirli delillerle ispatı öngörülen vakıaların başka delil veya delillerle ispatını kararlaştırabilecekleri gibi; belirli delillerle ispatı öngörülmeleyen vakıaların da sadece belirli delil veya delillerle ispatını kabul edebilirler."

- Münhasır delil sözleşmesi (sınırlandırıcı niteliktedir) varsa ilgili vakia için belirlenenden başka bir delil gösterilemez.
 - Örnek: zarar miktarının ispatı için hakem-bilirkişi ataması
- Münhasır olmayan delil sözleşmesinde (genişletici niteliktedir) kanunun kesin delille ispatını öngördüğü bir vakıanın kanunen caiz başka diğer delillerle de ispatı öngörülür

Hukuka Aykırı Yollarla Elde Edilen Deliller: (AY Md 2 ve HMK Md 189): "Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller, mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınamaz. "

Delillerin Sunulması:

- Bilirkişi incelemesi ve keşif delili dışında, deliller taraflarca mahkemeye sunulmalıdır, hakim kendiliğinden delil toplayamaz. **(HMK Md 25)**
- Delil sunulması, kanunda belirtilen sürede ve usulüne uygun şekilde olmalıdır. **(HMK Md 266, 288)**
 - Ancak süre düzenlemesi mutlak değildir. **(HMK Md 145):** "Taraflar, Kanunda belirtilen süreden sonra delil gösteremezler. Ancak bir delilin sonradan ileri sürülmesi yarqılamayı geciktirme amacı taşııyorsa veya süresinde ileri sürülememesi ilgili tarafın kusurundan kaynaklanıyorsa, mahkeme o delilin sonradan gösterilmesine izin verebilir."

Somutlaştırma Yükü: (HMK 194): "Taraflar, dayandıkları vakıaları, ispata elverişli şekilde somutlaştırmalıdır. Tarafların, dayandıkları delilleri ve hangi delilin hangi vakıanın ispatı için gösterildiğini açıkça belirtmeleri zorunludur. "

>> Tanık, bilirkişi ve keşif bakımından:

- hangi vakıaların bu delillerle ispatlanacağını belirtmesi yeterlidir.

- hangi tanıkların dinletileceğinin
- kimin bilirkişi atanmasının isteneceğinin (isim bazında somutlaştırma)
- keşfin ne zaman ve nasıl icra edileceğinin

Mahkemeye bildirilmesine gerek yoktur. Çünkü:

1. Bu takdiri delillere gidilip gidilemeyeceğine hakim karar verecektir.
2. Ayrıca bu delillere hakim kendisi re'sen de başvurabilir.
3. Bu delillerin davanın başında mahkemeye getirilmeleri fiilen de imkansızdır.

Delillerin İncelenmesi: (HMK 197):

- Kanunda belirtilen hâller dışında, deliller davaya bakan mahkeme huzurunda, mümkün olduğu kadar birlikte ve aynı duruşmada incelenir.
- Başka yerde bulunan ve mahkemeye getirilemeyen deliller, o yerde istinabe yoluyla toplanabilir. ◀ 2014 ▶ ◀ 2014 ▶
- Delillerin incelenmesi sırasında taraflar hazır bulunabilir ve açıklama haklarını kullanabilirler.
- Delil gösteren taraf, karşı tarafın açık izni olmadıkça, o delile dayanmaktan vazgeçemez (HMK 196)
- Delil incelemesinden sonra Mahkeme hüküm için yeterli derecede aydınlandığına kanaat getirirse, tahkikatın bittiği bildirilir (HMK 146)

Kesin Delille İspat Kuralı ve İstisnası: (HMK 200 ve 201):

(HMK 200) **Kesin Delille İspat Kuralı** : "Bir hakkın doğumu, düşürülmesi, devri, değiştirilmesi, yenilenmesi, ertelenmesi, ikrarı ve itfası amacıyla yapılan hukuki işlemlerin, yapıldıkları zamanki miktar veya değerleri ikibinbeşyüz Türk Lirasını geçtiği takdirde senetle ispat olunması gerekir. Bu hukuki işlemlerin miktar veya değeri ödeme veya borçtan kurtarma gibi bir nedenle ikibinbeşyüz Türk Lirasından aşağı düşse bile senetsiz ispat olunamaz"

(HMK 201) **Kesin Delille Karşı Kesin Delille İspat Kuralı (Tanıkla İspat Yasağı)**: "Senede bağlı her çeşit iddiaya karşı ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemler ikibinbeşyüz Türk Lirasından az bir miktara ait olsa bile tanıkla ispat olunamaz."

>> hukukî işlemin tarafı ile davanın tarafının aynı olması gerekir

Senetle İspat Zorunluluğunun İstisnaları (HMK Md 203)

Delil Başlangıcı (HMK Md 202): "Senetle ispat zorunluluğu bulunan hâllerde delil başlangıcı bulunursa tanık dinlenebilir. (2) Delil başlangıcı, iddia konusu hukuki işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte, söz konusu hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş belgedir."

Belge (HMK Md 199): "Uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları bu Kanuna göre belgedir"

- **Nitelikli Belge**: Senet, ilam (kesin hüküm) (HMK 204 ve 205 ile kesin delildir), resmi belge (TMK Md 7'ye göre aksi ispat edilinceye kadar doğru kabul edilmesi gereken belge türüdür)
- Delil başlangıcı, nitelikli belge dışında kalan, belge özelliğini taşıyan her türlü materyeldir.
- **Muhtemel Gösterme**: İçeriği ispata yeterli olacak kadar tam bilgi içermeyebilir ya da belgenin gerçekliği kesin (e-posta, senet fotokopisi vb.) olmayabilir.

>> Diğer bir istisna, ispatı gereken vakıa bakımından senet almanın imkansız olmasıdır. >> **HMK Md 203**: "Aşağıdaki hâllerde tanık dinlenebilir:

a) Altsoy ve üstsoy, kardeşler, eşler, kayınbaba, kaynana ile gelin ve damat arasındaki işlemler.

- b) İşin niteliğine ve tarafların durumlarına göre, senede bağlanmaması teamül olarak yerleşmiş bulunan hukuki işlemler.
- c) Yangın, deniz kazası, deprem gibi senet alınmasında imkânsızlık veya olağanüstü güçlük bulunan hâllerde yapılan işlemler.
- ç) Hukuki işlemlerde irade bozukluğu ile aşırı yararlanma iddiaları.
- d) Hukuki işlemlere ve senetlere karşı üçüncü kişilerin muvazaâ iddiaları.
- e) Bir senedin sahibi elinde beklenmeyen bir olay veya zorlayıcı bir nedenle yahut usulüne göre teslim edilen bir memur elinde veya noterlikte herhangi bir şekilde kaybolduğu kanısını kuvvetlendirecek delil veya emarelerin bulunması hâli."

Tahkikatın Bitmesi ve Sözlü Yargılama

- Hâkim, tarafların iddia ve savunmalarıyla toplanan delilleri böylece inceledikten sonra, duruşmada hazır bulunan taraflara tahkikatın tümü hakkında açıklama yapabilmeleri için söz verir. Bu sayede örneğin, bir tarafın, elinde olmayan sebepler yüzünden vaktinde ileri süremediği delilleri incelenebilir (**HMK Md 145**) Akabinde, tahkikatın bittiğini taraflara tefhim eder (**HMK Md 146, 184**). Taraflara yapılan davetle ayrı bir oturumla sözlü yargılama yapılır ve hüküm verilir.

Sözlü Yargılama: uyuşmazlığın halli bakımından önem taşıyan vakialardan tahkikat aşamasındaki ispat faaliyeti sonucu sübût bulanlar ile taraflar arasında çekişmeli olmadığı için ispat faaliyetine konu kılınmayanlardan yola çıkılarak, tarafların iddia ve savunma olarak ileri sürdükleri taleplerinin, uygulanması gereken soyut hukuk kuralları karşısında karşılanabilir olup olmadığının değerlendirilmesidir (vakiaların hukukî nitelendirmesinin yapılması).

Bir başka deyişle; tahkikat aşamasında doğrulukları tespit edilmiş olan maddî vakiaların, taraflarca ileri sürülen iddia ve savunmaya yönelik talepler çerçevesinde, soyut hukuk kuralları açısından hukukî nitelendirmesi yapılır. ◀ 2016 ▶

HMK Md 186: "Sözlü yargılamada mahkeme, taraflara son sözlerini sorar ve hükmünü verir."

Hüküm Verilmesi: HMK Md 294: "

- (1) Mahkeme, usule veya esasa ilişkin bir **nihai karar**la davayı sona erdirir. Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, **hükümdür**.
- (2) Hüküm, yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve **tefhim olunur**.
- (3) Hükümün tefhimi, her hâlde hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur.
- (4) Zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hâllerde, **gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak 1 AY içinde yazılması gerekir**. ▶ 2013,2014 ▶
- (5) Hükümün tefhimini, duruşmada bulunanlar ayakta dinler.
- (6) Hükme ilişkin hususlar, niteliğine aykırı düşmedikçe, usule ilişkin nihai kararlar hakkında da uygulanır."

Bir ay içerisinde yazılması gereken hükümün (**Gerekçeli Karar**) unsurları ve kapsamı şu şekildedir:

Hükümün Kapsamı - HMK Md 297 : "

- (1) Hüküm "Türk Milleti Adına" verilir ve bu ibareden sonra aşağıdaki hususları kapsar:
 - a) Hükümü veren mahkeme ile hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtabinin ad ve soyadları ile sicil numaraları, mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa hükümün hangi sıfatla verildiğini.
 - b) Tarafların ve davaya katılanların kimlikleri ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad ve soyadları ile adreslerini.

c) *Tarafların iddia ve savunmalarının özetini, anlaşmışları ve anlaşamadıkları hususları, çekişmeli vakıalar hakkında toplanan delilleri, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesini, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebepleri.*

ç) *Hüküm sonucu, yargılama giderleri ile taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmının iadesi, varsa kanun yolları ve süresini.*

d) *Hükümün verildiği tarih ve hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin imzalarını. e) Gerekeçeli kararın yazıldığı tarihi.*

(2) *Hükümün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir"*

Hazırlanan hüküm arşivde korunur, nüshaları taraflara tebliğ edilir:

Hükümün Korunması - HMK Md 300 : *"Hükme katılan hâkimlerle zabıt kâtibinin imzalarını ve mahkeme mührünü taşıyan hüküm arşivde korunur. "*

Hüküm Nüshası (Tebliğ) - HMK Md 301 : *"Hüküm yazılıp imza edildikten ve mahkeme mührü ile mühürlendikten sonra, nüshaları yazı işleri müdürü tarafından taraflardan her birine makbuz karşılığında verilir ve bir nüshası da gecikmeksizin diğer tarafa tebliğ edilir. Taraflardan her birine verilen hüküm nüshası ilamdır.*

Şeklî Anlamda Kesinlik: İlk derece mahkemesinin nihaî kararına karşı gidilebilecek bir kanun yolunun bulunmaması yahut artık kalmamasıdır. İlk derece mahkemesinden verilen bir nihaî karar, aşağıdaki ihtimallerde kesinleşir):

- Nihaî kararın verildiği anda kesin olması (HMK Md 341, 362),
- Kanun yoluna müracaat hakkından feragat edilmesi (HMK Md 349),
- Süresi içinde kanun yoluna müracaat edilmemesi,
- Kanun yoluna müracaatın üst mahkemece reddedilmesi ve gidilebilecek başka bir kanun yolunun bulunmaması.

Hükümün maddî anlamda kesinleşmesi: Şeklî anlamda kesinleşen bir hükümle halledilmiş bulunan bir uyuşmazlığın yeniden ilk derece mahkemesi önüne getirilememesi (*kesin hükmün olumsuz etkisi - HMK Md 114*) ve kesinleşen kararın hem davanın taraflarını hem de bütün mahkemeleri bağlaması (*HMK Md 301*)

Kesin hükmün objektif (konu itibarıyla) kapsamı: Davada ileri sürülen taleplerden hükme bağlanmış olanlar

Kesin hükmün subjektif (kişi itibarıyla) kapsamı: Davanın tarafları ile onların küllî halefleri yanında hükmün kesinleşmesinden sonra dava konusu şeyin mülkiyetini tarafların birisinden devralan yahut dava konusu şey üzerinde sınırlı bir aynı hak veya fer'î zilyetlik kazanan kişiler (TMK: iyi niyetle mal edinmeye ait hükümleri saklıdır)

Davaya Son Veren Taraf Usul İşlemleri

Tasarruf İlkesi (HMK Md 24): "

(1) *Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz.*

(2) *Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz.*

(3) *Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında, dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder."*

Hüküm Sürrogatı (İkamesi): Tasarruf İlkesi - 3. fıkra kapsamında, davacı (davalının açık rızasını almak koşuluyla), davasını geri alabilir (**HMK Md 123**), davadan feragat (*dava açıldığı an ile hüküm kesinleşinceye kadarki zaman aralığında, kayıtsız ve şartsız tek taraflı irade beyanı*) edebilir (**HMK Md 307**), doğan kanun yolu haklarından feragat edebilir (**HMK Md 349**) yahut sulh olabilir (**HMK Md 313**).

Davadan Feragat

- Davacının, talep sonucundan, bir daha dava etmemek üzere, kısmen veya tamamen vazgeçmesidir (**HMK Md 307**). ◀ 2015,2018 ▶ ▶ 2018 ▶
- Geri alınan dava tekrar açılabilir ancak feragat edilen dava tekrar mahkeme önüne getirilemez.
- Feragat, kesin hüküm gibi sonuç doğurur (**HMK Md 311**).
- **Yargılama Giderleri:**
 - Feragat beyanında bulunan taraf, davada aleyhine hüküm verilmiş gibi yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilir (**HMK Md 311**).
 - Davadan feragat, muhakemenin ilk celsesinde vuku bulursa, karar ve ilâm harcının üçte biri, daha sonra olursa üçte ikisi alınır (**Harçlar Kanunu Md 22**).
 - Karşı tarafın davada kendisini bir avukatla temsil ettirmiş olması halinde, lehine hükümlenilecek (yargılama gideri niteliğindeki) vekâlet ücreti, feragat, delillerin toplanmasına ilişkin ara kararı gereğinin yerine getirilmesinden önce yapılmışsa, ücretin yarısı aksi takdirde tamamı alınır (**Avukatlık Kanunu Md 168**).
- **İrade Bozukluğu:** Eğer feragat işlemi irade bozukluğu (hata, hile, ikrah) sebebiyle sakat ise, feragatin iptali istenebilir (**HMK Md 311**).

Davayı Kabul

- Davalının, davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü talep sonucuna, bütün bir gelecek için sonuç doğurmak üzere, kısmen veya tamamen muvafakat etmesidir (**HMK Md 308**). >> Kayıt ve şarta bağlanmaksızın tek taraflı irade beyanıdır
- İkrar, karşı tarafın iddiasını dayandırdığı bir vakianın doğru olduğunu mahkemeye bildirmektir (**HMK Md 188**). Bu bakımdan ikrar ile davayı kabul arasında 2 temel fark vardır:
 - **İkrar vakiya, davayı kabul ise davaya konu talebe muvafakattir.**
 - İkrarı her iki taraf yapabilirken davayı kabul'ü sadece davalı yapabilir.
- Davayı kabul edebilme zamanı, feragat yapabilme zaman aralığı ile aynıdır (*dava açıldığı andan itibaren hüküm kesinleşinceye kadar*).
- Davayı kabul, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri davalarda hüküm doğurur (**HMK Md 308**)
 - Boşanma, iflas gibi bu kapsama girmeyen davalarda, mahkeme kabule rağmen davayı görmeye devam eder.
- Geçerli kabul, feragatteki gibi kesin hüküm doğurur (**HMK Md 311**) ve **İİK Md 38** gereğince ilamlar gibi icra olunur.
- **Yargılama Giderleri:**
 - Feragat halindeki gider kuralları aynen geçerlidir.
 - İstisna olarak, Davalı, davanın açılmasına kendi hâl ve davranışıyla sebebiyet vermemiş ve yargılamanın ilk duruşmasında da davacının talep sonucunu kabul etmiş ise yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmez (**HMK Md 312**)
- **İrade Bozukluğu:** Feragat ile aynı iptal hakkı mevcuttur.

Sulh

(**HMK Md 313:** "

(1) Sulh, görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir.

◀ 2016,2017 ▶ ▶ 2015 ▶ >> Bununla, davacı davasından (talep sonucundan) kısmen feragat

eder, davalı da kalan kısım itibariyle davayı kabul eder ve böylece, dava konusu yapılmış olan uyuşmazlık tarafların uzlaşmasıyla, kısmen veya tamamen son bulur.

(2) Sulh, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkları konu alan davalarda yapılabilir.

(3) Dava konusunun dışında kalan hususlar da sulhun kapsamına dâhil edilebilir.

(4) Sulh, şarta bağlı olarak da yapılabilir."

- Sulh zamanı, feragat yapabilme zaman aralığı ile aynıdır (dava açıldığı andan itibaren hüküm kesinleşinceye kadar).
- Şarta bağlı olarak yapılabilir.
- Kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur (HMK Md 315) ve İİK Md 38 gereğince ilamlar gibi icra olunur.
- Mahkeme, sulh sözleşmesini, vereceği nihaî kararın hüküm sonucuna olduğu gibi alabilir (HMK Md 315/1). Ancak, taraflar bunu istemezlerse veya sulh anlaşması şarta bağlı olarak yapılmışsa yahut sulh anlaşmasına dava konusu olmayan bir husus da dahil edilmişse, hâkim sulh anlaşmasına işaret ederek, usûle ilişkin bir nihai kararla (hüküm verilmesine yer olmadığına karar vererek) yargılamayı sona erdirir.
- **Yargılama Giderleri:** Taraflar anlaşabilir veya mahkeme tarafların kabul ve feragat oranlarına göre belirler. (Aulh özü itibarı ile kısmen kabul kısmen feragattir).
- Sulh anlaşması, irade bozukluğu ve aşırı yararlanma (gabin) hallerinde iptal edilebilir (HMK Md 315/2)
- **HMK Md 188/3:** "Sulh görüşmeleri sırasında yapılan ikrar tarafları bağlamaz." (eğer sulh gerçekleşmez ve bunun üzerine davaya devam edilecek olursa)

ÜNİTE 8: Kanun Yolları

Dar Anlamda Kanun Yolu: Mahkemelerin kesinleşmemiş nihai kararlarına karşı başvuru ve bir üst mahkeme tarafından kararın denetlenmesini ve düzeltilmesini sağlayan başvuru yolu (Erteleyici ve aktarıcı etkiye sahiptir)

- **İstinaf :** ilk derece mahkemesinin kararlarının bir üst mahkeme olan bölge adliye mahkemeleri tarafından incelenmesi >> Somut olaya ilişkin karar verilir
- **Temyiz:** BAM ve bazı hallerde ilk derece mahkemesinin kararlarının Yargıtay tarafından incelenmesi >> İlkesel nitelikte karar vererek içtihat oluşturur.

Geniş Anlamda Kanun Yolu: Mahkemeler tarafından verilen her tür kararın bir başka mahkeme tarafından bir kez daha gözden geçirilmesi ve hatalı ise düzeltilmesini sağlayan bir denetim yolu

- **Yargılamanın İadesi:** Amacı, kesinleşmiş ilk derece mahkemesi kararlarına karşı, Kanunda tahdîdî olarak belirtilen ağır yargılama hataları nedeniyle başvuru yolunu açarak, davanın yeniden görülmesini ve böylece doğru karar verilmesini sağlamaktır.

Olağan kanun yolu: Henüz kesinleşmemiş nihai kararlara karşı başvuru (kararın kesinleşmesini erteleyen) kanun yolu

- İstinaf
- Temyiz

Olağanüstü kanun yolu: Kesinleşmiş mahkeme kararlarına karşı başvuru kanun yolu

- Yargılamanın İadesi

İslah: İslah iddia ve savunmayı değiştirme yasağını istisnalarından biri olup, tarafların eksik veya yanlış yaptıkları usûl işlemlerini düzeltmelerine yarayan usûli bir imkândır.

- **Örnek:** Davacı İslah dilekçesiyle dava dilekçesindeki talep sonucunu artırabilir veya dava dilekçesinde ileri sürmediği bir vakıyı daha sonra ileri sürebilir.

İSTİNAF

İstinaf: İlk derece mahkemelerde (çekişmeli veya çekişmesiz yargıda) verilen kesin olmayan nihai hükmün usul veya esas bakımından nihai kararın verilmesi için başvuru yolu

- Ara karar karşı başvurulamaz
- Geçici hukuki korumaların bazılarında karşı (ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinin reddi kararlarına ve bu taleplerin kabulü hâlinde, itiraz üzerine verilecek kararlara karşı) istinaf yolu açıktır (HMK Md 341).
- Malvarlığına ilişkin olmayan davalar bakımından, ilk derece mahkemesinin her tür nihai kararına karşı istinafa başvurulabilir.
- Malvarlığına ilişkin dava ve işlerde, belirlenen parasal sınırı geçmeyen kararlar kesin hüküm teşkil ettiğinden bunlar için istinaf yoluna başvurulamaz.
 - Alacağın bir kısmı dava edilmiş ise, kesinlik sınırı alacağın tamamı üzerinden değerlendirilir.
- Tahkimde, hakemler tarafından verilen kararlara karşı istinafa başvurulamaz. Hakem kararına karşı ancak İPTAL DAVASI açılabilir ve bunun sonucu için temyiz yoluna başvurulabilir.

İstinaf Sebepleri:

- Usûl kurallarına aykırılık (hatalı veya eksik yargılama yapılması)
 - **Mutlak istinaf sebepleri** (Resen dikkate alınan ağır usul hataları) >> **Kararın kaldırılarak davanın tekrar görülmek üzere dosyanın kararı veren mahkemeye gönderilmesine karar verilir** ◀ 2016 ▶ ◀ 2017 ▶
 - Mahkemeye ilişkin:
 - Mahkemenin görevli ve yetkili olmasına rağmen görevsizlik veya yetkisizlik kararı vermiş olması (veya tersi) (HMK Md 353/1-a)
 - Davaya bakması yasak olan hâkimin karar vermiş olması (HMK Md 353/1-a)
 - İleri sürülen haklı ret talebine rağmen reddedilen hâkimin davaya bakmış olması (HMK Md 353/1-a)
 - Mahkemenin BAM yargı çevresi dışında kalması
 - Taraflara ilişkin:
 - Davada iki tarafın bulunmaması
 - Taraf ehliyeti, dava ehliyeti ve dava takip yetkisinin bulunmaması
 - Davaya ilişkin:
 - Mahkemece usûle aykırı olarak davanın veya karşı davanın açılmaması sayılmasına, davaların birleştirilmesine veya ayrılmasına, merci tayinine karar verilmiş olması (HMK Md 353/1-a)
 - Davacının dava açmakta hukukî yararının bulunmaması
 - Aynı dava hakkında daha önce verilmiş bir kesin hüküm bulunması,
 - Davacı tarafından gider avansının yatırılmaması
 - Teminat gösterilmesine ilişkin kararın yerine getirilmemesi
 - Derdest bir davanın tekrar açılması
 - Diğer Sebepler:
 - Tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbir toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması (HMK Md 353/1-a)
 - İlk derece mahkemesi kararının gerekçesiz olması
 - Aleniyet ilkesinin ihlali
 - Hukuki dinlenme hakkının ihlali

- **Nispi İstinaf sebepleri:** İlk derece mahkemesinin yanlış karar vermesine neden olan her usûl hatası
- Maddî sorun hakkında yanlış sonuca varılması (vakia tespitlerindeki hatalar)
- Maddî hukuk kurallarına aykırılık (hukukî sorunun yanlış çözülmesi) : **(HMK Md 353/1-b)**
 - **Hukuka uygun olduğu görülürse, başvurunun esaslanmasına karar verilir.**
 - **Şu durumlarda yeniden esas hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilebilir**
◀ 2016 ▶ ▶ 2018 ▶
 - Yargılamada eksiklik bulunmamakla beraber, kanunun olaya uygulanmasında hata edilip de yeniden yargılama yapılmasına ihtiyaç duyulmadığı takdirde,
 - kararın gerekçesinde hata edilmiş ise düzelterek,
 - yargılamada bulunan eksiklikler duruşma yapılmaksızın tamamlanacak nitelikte ise bunların tamamlanmasından sonra,

>> Mutlak istinaf sebepleri dışında kalan yargılama hatası, maddî hukuka aykırılık veya vakia tespitlerine ilişkin hataların tespit edilmesi halinde, BAM dosyayı göndermeyip esas hakkında karar verir.

İstinafa Başvuru:

- Başvuru, karşı taraf sayısı kadar örnek eklenmiş dilekçe ile "**kanuni süresi içerisinde (2 HAFTA, icra mahkemesi ise 10 GÜN)**" yapılır. **◀ 2014 ▶ ▶ 2015 ▶**
- Dilekçe içeriği:
 - Başvuran ve karşı tarafın davadaki sıfatları, ad soyad, TCKN ve adresleri
 - Varsa temsilci / vekil ad soyad ve adresleri
 - Karara dair mahkeme adı, tarih ve sayısı
 - Kararın Tebliğ tarihi
 - Kararın özeti
 - Başvuru sebepleri ve gerekçesi
 - **Burada sayılanların dışındaki sebepler,**
 - maddî hukuk kurallarına aykırılık,
 - usûl hukukuna ilişkin mutlak istinaf sebepleri ve
 - kamu düzenine aykırılıklar hariç
 - Talep sonucu
 - Başvuranın İmzası
- Başvuru harcı ve tebliğ giderleri yatırıldıktan sonra dilekçe, kararı veren mahkemeye ya da başka bir yer mahkemesine verilir. Bu mahkeme dilekçeyi BAM başvuru defterine kaydeder ve alındı belgesi verir (Farklı mahkemeye dilekçe verilmişse dilekçe örnekleriyle birlikte kararı veren mahkemeye gönderilir).
- Ücretler eksik yatırılmışsa, başvuru yapılan mahkeme tarafından **1 HAFTA** kesin süre verilir. Ödeme yapılmazsa "**başvurunun yapılmamış sayılmasına**" karar verilir **(HMK Md 344).**
◀ 2016 ▶ ▶ 2016,2018 ▶
- Dilekçe reddedilmiş ise **1 HAFTA** içerisinde istinaf yoluna başvurulabilir.
- İstinaf dilekçesi, kararı veren mahkeme tarafından karşı tarafa tebliğ olunur. Karşı taraf **2 HAFTA** içerisinde cevap dilekçesini vermelidir. Akabinde dilekçeler dizi pusulası ile BAM'a gönderilir.
- İstinaf başvurusu **(ve Temyiz)**, ilamın icrasını, **(kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili aynî haklara ilişkin kararlar hariç)** İİK Md 36 hükmü saklı kalmak kaydıyla, **durdurmaz.** **◀ 2018 ▶**
Ancak gösterilecek teminat karşılığında (nafaka ödemeleri hariç) icranın durdurulması sağlanabilir **(HMK Md 350 ve 367, İİK Md 36).** **◀ 2015,2017 ▶**
- Başvuranın istinaf başvurusundan feragat hakkı saklıdır **(HMK Md 349/II).**

İstinaf Aşamaları:

- Dilekçelerin verilmesi
- Ön inceleme (usul kontrolleri) ◀ 2013 ▶
- İnceleme (tahkikat) ◀ 2017 ▶
 - ilk derece mahkemesinin kararını etkileyen bir usûl hatası bulunup bulunmadığı
 - maddî hukuk normlarının doğru uygulanıp uygulanmadığı
 - ilk derece mahkemesinin vakia tespitlerinin tam ve doğru olup olmadığı ◀ 2018 ▶
- Sözlü yargılama
 - Sözlü yargılama gereken hallerde istinaf incelemesi duruşmalı yapılmış olmalıdır.
 - Hükümün verileceği sözlü yargılama için bir duruşma günü belirlenir. Tarafların katılmamaları halinde yokluklarında hüküm verilir.
- Karar : Kararda şu bilgiler yer alır:
 - Kararı veren bölge adliye mahkemesi hukuk dairesi ile başkan, üyeler ve zabıt kâtibinin ad ve soyadları, sicil numaraları
 - Tarafların ve davaya ilk derece mahkemesinde müdahil olarak katılanların kimlikleri ile Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, varsa kanuni temsilci ve vekillerinin adı, soyadı ve adresleri
 - Tarafların iddia ve savunmalarının özeti
 - İlk derece mahkemesi kararının özeti
 - İleri sürülen istinaf sebepleri
 - Taraflar arasında uyuşmazlık konusu olan veya olmayan hususlarla bunlara ilişkin delillerin tartışması, ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukukî sebep
 - Hüküm sonucu ile varsa kanun yolu ve süresi
 - Kararın verildiği tarih, başkan ve üyeler ile zabıt kâtibinin imzaları
 - Gerekçeli kararın yazıldığı tarih
- ilk derece mahkemesinde uygulanan yargılama usûlü (yazılı, basit, ...) BAM'da da uygulanır ve aynı şekil kurallarına uyulur.

Yasaklar (HMK Md 357):

- karşı dava açılmaz
- davaya müdahale talebinde bulunulamaz
- davanın ıslahı ve 166/1hükmü saklı kalmak üzere davaların birleştirilmesi istenemez
- ilk derece mahkemesinde ileri sürülmeyen iddia ve savunmalar dinlenemez
- yeni delillere dayanılmaz
 - İstisnalar: ◀ 2018 ▶
 - İlk derece mahkemesine usulüne uygun olarak öne sürüldüğü halde incelenmeden reddedilen deliller
 - Mücbir sebeple gösterilemeyen deliller
 - Tarafın geç ileri sürmesinde kusurunun bulunmadığı deliller

Aleyhe karar verme yasağı (reformatio in peius) : Taraflardan sadece biri istinafa başvurmuşsa, ilk derece mahkemesinin kararı, bölge adliye mahkemesince istinaf talebinde bulunan tarafın aleyhine olacak şekilde değiştirilemez (resen araştırma ilkesinin uygulandığı davalar hariç).

TEMYİZ (HMK Md 361 - 373)

- BAM'ın usul ve esasa ilişkin verdiği kararlar
- Hakem kararlarının iptal talebi üzerine verilen kararlar

Tebliğden itibaren **2 HAFTA** içerisinde temyiz edilebilir (**HMK Md 361**)

Temyiz edilemeyen kararlar (HMK Md 362)

- a) Miktar veya değeri 40.000 TL'yi geçmeyen davalara ilişkin kararlar.
- b) Kira ilişkisinden doğan ve miktar veya değeri itibarıyla temyiz edilebilen alacak davaları hariç olmak üzere 4 üncü maddede gösterilen davalar ile özel kanunlarda sulh hukuk mahkemesinin görevine girdiği belirtilen davalarla ilgili kararlar.
- c) Yargı çevresi içinde bulunan ilk derece mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını çözmek için verilen kararlar ile merci tayinine ilişkin kararlar.
- ç) Çekişmesiz yargı işlerinde verilen kararlar.
- d) Soybağına ilişkin sonuçlar doğuran davalar hariç olmak üzere, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin davalarla ilgili kararlar.
- e) Yargı çevresi içindeki ilk derece mahkemeleri hâkimlerinin davayı görmeye hukuki veya fiili engellerinin çıkması hâlinde, davanın o yargı çevresi içindeki başka bir mahkemeye nakline ilişkin kararlar.
- f) Geçici hukuki korumalar hakkında verilen kararlar

Temyizde kısmen veya tamamen bozma sebepleri:(HMK Md 371)

- a) Hukukun veya taraflar arasındaki sözleşmenin yanlış uygulanmış olması.
- b) Dava şartlarına aykırılık bulunması.
- c) Taraflardan birinin davasını ispat için dayandığı delillerin kanuni bir sebep olmaksızın kabul edilmemesi.
- ç) Karara etki eden yargılama hatası veya eksiklikleri bulunması.

Bozmaya uyma veya direnme (HMK Md 373)

- (1) Yargıtay ilgili dairesinin tamamen veya kısmen bozma kararı, başvurunun bölge adliye mahkemesi tarafından esastan reddi kararına ilişkin ise bölge adliye mahkemesi kararı kaldırılarak dosya, kararı veren ilk derece mahkemesine veya uygun görülecek diğer bir ilk derece mahkemesine, kararın bir örneği de bölge adliye mahkemesine gönderilir.
- (2) Bölge adliye mahkemesinin düzelterek veya yeniden esas hakkında verdiği karar Yargıtay'ca tamamen veya kısmen bozulduğu takdirde dosya, kararı veren bölge adliye mahkemesi veya uygun görülen diğer bir bölge adliye mahkemesine gönderilir.
- (3) Bölge adliye mahkemesi, 344 üncü madde uyarınca peşin alınmış olan gideri kullanmak suretiyle, kendiliğinden tarafları duruşmaya davet edip dinledikten sonra Yargıtay'ın bozma kararına uyulup uyulmayacağına karar verir.
- (4) Yargıtay'ın bozma kararı üzerine ilk derece mahkemesince bozmaya uygun olarak karar verildiği takdirde, bu karara karşı temyiz yoluna başvurulabilir. ◀ 2016 ▶
- (5) İlk derece mahkemesi veya bölge adliye mahkemesi **kararında direnirse**, bu kararın temyiz edilmesi durumunda inceleme, kararına direnilen dairece yapılır. Direnme kararı öncelikle incelenir. Daire, direnme kararını yerinde görürse kararını düzeltir; görmezse dosyayı Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna gönderir. ◀ 2016,2017 ▶
- (6) Davanın esastan reddi veya kabulünü içeren bozmaya uyularak tesis olunan kararın önceki bozmayı ortadan kaldıracak şekilde yeniden bozulması üzerine alt mahkemece verilen kararın temyiz incelemesi, her hâlde Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca yapılır. ◀ 2015 ▶
- (7) Hukuk Genel Kurulunun verdiği karara uymak zorunludur.

Başvuru Şekli -Temyiz Dilekçesi (HMK Md 364)

İstinaftan farklı olarak temyiz dilekçesinde ayrıca şu bilgiler de yer alır

- Yargıtay'ın bozma kararı üzerine, bozmaya uygun olarak ilk derece mahkemesince verilen yeni kararın veya direnme kararına karşı temyizde direnme kararının, hangi mahkemeye ait olduğu, tarihi ve sayısı,

- Duruşma istenmesi hâlinde bu istek,
- !! Temyiz sebeplerinin ve gerekçesinin gösterilmesi şart değildir.

>> Temyizin icraya etkisi, istinaf ile aynıdır.

>> Taraflar, BAM kararının tebliğinden sonra temyiz haklarından feragat edebilirler.

>> Temyiz aşamalarında, istinaftan farklı olarak "sözlü yargılama" aşaması bulunmaz.

>> Temyiz incelemesi kural olarak dosya üzerinden yapılır. Ancak, aşağıdaki davalarda, taraflardan birinin talebi (ve tebligat + duruşma giderini yatırması şartıyla, yatırmamışsa **1 HAFTA** kesin süre içinde yatırması durumunda) üzerine (veya bunların dışında kalan davalarda bilgi almak üzere resen) duruşma yapılmasına karar verilebilir. Bu durumda davet ile duruşma tarihi arasında (taraflar hazır olmadıkça) en az **2 HAFTA** bulunmalıdır (**HMK Md 369**) Duruşma günü belli edilen hâllerde Yargıtay, tarafları veya gelen tarafı dinledikten sonra, taraflardan hiçbiri gelmemiş ise **dosya üzerinde inceleme yaparak** kararını verir. (**HMK Md 369/5**) ◀ 2018 ▶

- Tüzel kişiliğin feshine veya genel kurul kararlarının iptali
- Evlenmenin butlanına veya iptali
- Boşanma veya ayrılık
- Velayet
- Soy bağına ve kısıtlamaya ilişkin davalar
- miktar veya değeri 60.000TL'yi aşan alacak ve ayın davalar

>> Esas yönünden kanuna uygun olmayan kararlar ile hâkimin takdir yetkisi kapsamında karara bağladığı eda hükümleri hakkında düzelterek onama kararı verilemez (**HMK Md 370**)

>> Yargıtay, bölge adliye mahkemesinden farklı olarak, davanın esası hakkında tahkikat yapamaz ve karar veremez

>> Temyiz incelemesinde bozma kararı dışında bırakılan hususlar da usûli kazanılmış hak sayılmaktadır.

YARGILAMANIN İADESİ [YENİLENMESİ] (HMK Md 374 - 381)

>> Yargılamanın iadesi:

- geniş anlamda bir kanun yoludur (*mahkemeler tarafından verilen her tür kararın bir başka mahkeme tarafından bir kez daha gözden geçirilmesi ve hatalı ise düzeltilmesini sağlayan bir denetim yolu*).
- Kesin hüküm teşkil eden karara karşı talep edilebilir. (İhalenin feshi ve istihkak davası hakkında verilen icra mahkemesi kararları yargılamanın iadesine konu olabilir)
- İade talebine konu olan kararın verildiği davanın taraflarınca başvurulabilir

Sebepler: (**HMK Md 375**) ◀ 2014,2017 ▶ ◀ 2016,2017 ▶ ◀ 2014,2015 ▶ ◀ 2018 ▶

a) Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması.

b) Davaya bakması yasak olan yahut hakkındaki ret talebi, merciince kesin olarak kabul edilen hâkimin karar vermiş veya karara katılmış bulunması.

c) Vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması

ç) Yargılama sırasında, aleyhine hüküm verilen tarafın elinde olmayan nedenlerle elde edilemeyen bir belgenin, kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması >> **Hüküm verilmeden önce DNA incelemesi mümkün değilken sonradan bilimsel gelişmelerle bu mümkün hale gelmiş ise**

d) Karara esas alınan senedin sahteliğine karar verilmiş veya senedin sahte olduğunun mahkeme veya resmî makam önünde ikrar edilmiş olması.

e) İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması. >> **yalan tanıklığın kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyet kararı ile belirlenmiş olması gerekir (delil yokluğundan başka sebeple mahkumiyet kararı verilememesi durumu hariç)**

- f) Bilirkişi veya tercümanın, hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sabit olması. >> **bilirkişinin tecrübesizlik veya bilgisizlikten değil kasten gerçeğe aykırı rapor vermiş olması gerekir.**
- g) Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması.
- ğ) Karara esas alınan bir hükmün, kesinleşmiş başka bir hükümle ortadan kalkmış olması.
- h) Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması. >> **tanıkların gerçeğe aykırı beyanda bulunmaya yönlendirilmesi gibi**
- ı) Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması.
- i) Kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi

Süre: 3 AY ve her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren **10 YIL**'dir (**HMK Md 377**) [*Hak düşürücü süreler*] **◀ 2013,2014 ▶**

>> Kural olarak, yargılamanın iadesi yoluna başvurulması hükmün icrasını durdurmaz.

ÜNİTE 9: Geçici Hukuki Korumalar

- Yargılama süresinin uzunluğunun yargılamanın konusu olan hakkın zarar görmesi veya yok olması ihtimali ve ileride doğması muhtemel ve telafisi imkânsız zararların doğması ihtimali halinde
- Kötü niyetli karşı taraf, yargılama sürecinde, uyuşmazlık konusu olan şeyi bir başkasına devredebilir, saklayabilir, kaçırabilir, yok edebilir veya an azından ona zarar verecek eylemlerde bulunabilme ihtimali

gibi durumlarda, geçici hukuki koruma müessesesi kullanılabilir.

Geçici hukuki korumalar:

- Mahkemelerden talep edilebilir ve ancak mahkemelerce karar verilebilir.
- Sağladığı hukukî koruma geçici olup, dava ile talep edilen hukukî korunmayı güvence altına almaya yöneliktir.
- Geçici hukukî koruma kararı verilmesini gerektiren koşulların yaklaşık olarak ispat edilmesi yeterlidir. Kesin hukukî koruma talebinden farklı olarak tam (kesin) ispat aranmaz.
- Karşı tarafın hukukî dinlenilme hakkı (savunma imkânı) geçici hukukî koruma kararının verilmesinden sonraki bir zamana ertelenebilir. Yani, karşı taraf dinlenmeden de tedbir kararı verilebilir.
- Geçici hukukî koruma taleplerine ilişkin yargılama usûlleri mümkün olduğunca basit, hızlı ve kolay yargılama yapılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Zira, geçici hukukî korumanın doğası gereği, tedbir kararının en kısa sürede alınabilmesi ve uygulanabilmesi gerekir.

Geçici Hukuki Koruma Türleri:

- İhtiyati Tedbir
- Delil Tespiti
- İhtiyati Haciz: **◀ 2015 ▶**
- Aile Hukukuna ilişkin geçici düzenlemeler
- Özel hükümlerle öngörülen geçici hukuki korumalar

İHTİYATİ TEDBİR (HMK Md 389 - 399)

İhtiyati Tedbir: Mahkeme tarafından asıl hukukî korunma talebi hakkında kesin hüküm verilinceye kadar devam eden, tarafların durumlarında ya da dava konusu hak veya şeyde meydana gelebilecek zararları önleme amacına hizmet eden, geçici nitelikte bir hukukî korunma türü

◀ 2015 ▶ ▶ 2017,2018 ▶

Amaç: Genel olarak asıl hukukî korunma talebinin sonucunu güvence altına almaktır.

Amaçlar bakımından:

- **Teminat amaçlı:** hukukî korunma talebine konu olan hakkın icrası (gerçekleştirilmesi) güvence altına alınır. >> [Dava konusu şeyin zarar görmesi riski varsa, bu şeyin mahkeme tarafından muhafaza altına alınması \(HMK Md 391\)](#)
 - **Örnek:** Dava konusu şeyin yok olması zarar görmesi gibi bir tehlike söz konusu ise, bu şeyin mahkeme kararıyla muhafaza altına alınması
- **Eda amaçlı:** hukukî korunma talebine konu olan hakkın geçici olarak gerçekleştirilmesi söz konusudur.
 - **Örnek:** Önceden ilan edilip biletleri satılan bir konserden birkaç gün önce sanatçının organizasyon şirketine konsere çıkmayacağını bildirmesi (*)
(*) Kaynak: <https://www.izmirbarosu.org.tr/Upload/files/Sayfalar/tehdur-turleri.PDF>
- **Düzenleme amaçlı:** Hukukî korunma talebinin konusu olan hukukî ilişkinin geçici olarak düzenlenmesi amaçlanır.
 - **Örnek:** boşanma davasında, dava sonuçlanıncaya kadar çocuğun velayetinin geçici olarak eşlerden birine bırakılması (TMK Md 169) ▶ 2013 ▶ ▶ 2015 ▶ ▶ 2016,2018 ▶

>> **Eda tedbirlerinin** cebri icrasında asıl davadaki gibi, icranın bütün aşamaları kat edilebilmektedir. **Teminat tedbirlerinde** ise talep sahibinin hakkını geçici olarak elde etmesi mümkün değildir.

>> Mahkemece, davanın ve uyuşmazlığın esasını halleder biçimde ihtiyati tedbir kararı verilemez. (21.3.2012:2615/7420, 21.11.2012:4555/308)

ŞARTLAR: ▶ 2014 ▶

>> **Kapsam:** İhtiyatî tedbir kararı ancak "uyuşmazlık konusu mal veya hak hakkında" verilebilir. (*İhtiyati hacizde ise, dava konusu para alacağının tahsilini güvence altına almak amacıyla, borçlunun alacağı yetecek miktarda, haczi kabil tüm mallarına el konulabilir*)

>> **Sebebi:** İhtiyati tedbir sebebi bulunmalıdır: "*mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi*"

>> **Teminat:** (HMK Md 392)

(1) İhtiyati tedbir talep eden, haksız çıktığı takdirde karşı tarafın ve üçüncü kişilerin bu yüzden uğrayacakları muhtemel zararlara karşılık teminat göstermek zorundadır. Talep, resmî belgeye, başkaca kesin bir delile dayanıyor yahut durum ve koşullar gerektiriyorsa, mahkeme gerekçesini açıkça belirtmek şartıyla teminat alınmamasına da karar verebilir. **Adli yardımdan yararlanan kimsenin teminat göstermesi gerekmez.** ▶ 2016 ▶

(2) Asıl davaya ilişkin hükmün kesinleşmesinden veya ihtiyati tedbir kararının kalkmasından itibaren **1 AY** içinde tazminat davasının açılmaması üzerine teminat iade edilir.

Tedbir Talebi: (HMK Md 390)

(1) İhtiyati tedbir, dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden talep edilir. ◀ 2017 ▶

(2) Talep edenin haklarının derhâl korunmasında zorunluluk bulunan hâllerde, hâkim karşı tarafı dinlemeden de tedbire karar verebilir.

(3) Tedbir talep eden taraf, dilekçesinde dayandığı ihtiyati tedbir sebebini ve türünü açıkça belirtmek ve davanın esası yönünden kendisinin haklılığını yaklaşık olarak ispat etmek zorundadır. (Hakimin, tedbir sebebinin varlığını "kuvvetle muhtemel görmesi" yeterlidir)

Kararın Uygulanması:

(HMK Md 393/1) - **İhtiyati tedbir kararının uygulanması** "İhtiyati tedbir kararının uygulanması, verildiği tarihten itibaren 1 HAFTA içinde (icra dairesinden) talep edilmek zorundadır."

◀ 2013 ▶ ◀ 2018 ▶ ◀ 2018 ▶

(HMK Md 397) - **İhtiyati tedbiri tamamlayan işlemler** "(1) İhtiyati tedbir kararı dava açılmasından önce verilmişse, tedbir talep eden, bu kararın uygulanmasını talep ettiği tarihten itibaren 2 HAFTA içinde esas hakkındaki davasını açmak ve dava açtığına ilişkin evrakı, kararı uygulayan memura ibrazla dosyaya koydurmak ve karşılığında bir belge almak zorundadır"

◀ 2017 ▶ ◀ 2017 ▶

"(2) İhtiyati tedbir kararının etkisi, aksi belirtilmediği takdirde, nihai kararın kesinleşmesine kadar devam eder." ◀ 2016 ▶ ◀ 2018 ▶

>> Tedbir talebi **reddedilen** taraf **istinaf** yoluna başvurabilir. İstinafta verilen karar kesindir. ◀ 2014 ▶ ◀ 2014 ▶ ◀ 2018 ▶

>> **Tedbir kararına itiraz** eden taraf:

- **1 HAFTA** içerisinde, tedbir kararını veren mahkemeye itirazın dayandığı delillerin de eklendiği dilekçe ile itiraz edebilir. İtiraz, tedbir kararının icrasını durdurmaz. İtiraz kural olarak duruşma yapılarak incelenir. Şu durumlarda itiraz edilebilir:
 - **Karşı taraf dinlenilmeden tedbir kararı alınmış ise (tedbir şartlarına, mahkeme yetkisine, teminata itiraz)**
 - **menfaati açıkça ihlal edilen üçüncü kişiler (ihtiyati tedbir şartlarına veya teminata itiraz edebilir)**
- Teminat karşılığı tedbirin değiştirilmesini ya da kaldırılmasını talep edebilir
- Durum ve şartların değişmesi sebebiyle tedbirin kaldırılmasını talep edebilir
- Mahkeme kural olarak itirazı duruşma yaparak inceler. Taraflar gelmemişse dosya üzerinden inceleme yapılır.
- İtiraz hakkında verilen karara karşı kanun yoluna (BAM) başvurulabilir. ◀ 2018 ▶
- İhtiyati tedbir kararını BAM vermişse, temyize başvurulamaz.

Haksız İhtiyati Tedbir Nedeniyle Tazminat Davası:

- Aleyhine ihtiyatî tedbir kararı verilen taraf veya ihtiyatî tedbirden menfaati etkilenen üçüncü kişi, haksız ihtiyatî tedbir nedeniyle uğradığı zararların tazmin edilmesini, aleyhine tedbir kararı verilen taraftan talep edebilir.
- Tedbirin uygulanması şart değildir. Tedbir için yatırılan tazminattan dolayı karşılaşılan zarar da tazminata konu olabilir.
- Dava zaman aşımı **1 YIL**'dir ◀ 2014,2015 ▶
- Tazminat davası, esas hakkındaki davanın karara bağlandığı mahkemede açılır (HMK Md 399, II) ◀ 2016 ▶ ◀ 2015 ▶

DELİL TESPİTİ (HMK Md 400 - 406)

Delil tespiti: Uyuşmazlığın çözümü için gerekli olan delillerin bazı durumlarda zamanından önce (*tahkikatta inceleme sırası gelmeden*) toplanarak güvence altına alınmasını sağlamak (delilleri korumaya yönelik bir tedbirdir) ◀ 2014,2018 ▶ ▶ 2016 ▶

• Örnekler:

- Ağır hasta olan birinin dava açılmadan önce delil tespiti yoluyla tanıklığına başvurabilir veya bir trafik kazası geçiren aracın hasarının tespit edilmesi için mahkeme den keşif yapılması ve bilirkişi incelemesi yaptırılması talep edilebilir. ◀ 2015 ▶ ▶ 2015 ▶ ▶ 2017 ▶

>> Noterlerce yapılan tespit işlemleri, Hukuk Muhakemeleri Kanunu anlamında delil tespiti olarak değerlendirilmez ve delil tespitine bağlanan hukukî sonuçları doğurmaz.

(HMK Md 400): "Taraflardan her biri, görülmekte olan bir davada henüz inceleme sırası gelmemiş yahut ileride açacağı davada ileri süreceği bir vakianın tespiti amacıyla

keşif yapılması,

bilirkişi incelemesi yaptırılması ya da

tanık ifadelerinin alınması

gibi işlemlerin yapılmasını talep edebilir."

Görev ve Yetki: (HMK Md 401):

(1) Henüz dava açılmamış olan hâllerde delil tespiti, esas hakkındaki davaya bakacak olan mahkemeden veya üzerinde keşif yahut bilirkişi incelemesi yapılacak olan şeyin bulunduğu veya tanık olarak dinlenecek kişinin oturduğu yer sulh mahkemesinden istenir. ▶ 2016 ▶

(2) Noterlerin, Noterlik Kanunu uyarınca yapacağı vakia tespitine ilişkin hükümler saklıdır.

>> Delil tespit talebi dilekçeyle yapılır ve gider avansı yatırılır.

>> Talep sahibinin haklarının korunması bakımından karşı tarafa bildirilmeden tespit yapılır ise tespit tutanağı ve bilirkişi raporunun karşı tarafa tebliğinden itibaren 1 HAFTA içerisinde (yapılan incelemenin ve tespit sonuçlarının kabul edilmemesi halinde) delil tespitini icra eden mahkemede **delil tespitine itiraz edilebilir** (HMK Md 403) ▶ 2018 ▶

ÜNİTE 10: Tahkim ve Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları

Tahkim: Tarafların aralarındaki mevcut veya muhtemel bir uyuşmazlığın hakemler tarafından çözülmesi için yaptıkları bir anlaşma (HMK Md 407 - 444) ▶ 2015 ▶

- Yargılamayı yürütecek hakemler taraflarca seçilebilir.
- Hakemlerin kamusal bir sıfatı ve yetkisi yoktur.
- Taraflar yargılama usulünü belirleyebilir.
- Taraflar uygulanacak maddî hukuk kurallarını belirleyebilir.
- Yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır. (HMK Md 407)

- Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir (HMK Md 408)
 - ◀ 2014 ▶
 - ◀ 2013,2014,2015 ▶
 - ◀ 2016,2017,2018 ▶
 - ◀ 2018 ▶

- **Örnekler:**

- *Boşanma davası*
- *Taşınmaz mal hakkında tapu iptali ve tescil davası (aynı hak değişikliğine yol açan uyuşmazlıklar)*
- *Babalık davası*
- *İsim değişikliği talebi*

Tahkim Sözleşmesi: Tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır. (HMK Md 412) ◀ 2017 ▶

- Yazılı şekilde olmalıdır.

"Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması yeterlidir. Asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır." (HMK Md 412)

- Mevcut sözleşmenin bir şartı ya da ayrı bir sözleşme şeklinde yapılabilir.
- Yargılama sırasında tarafların tahkim yoluna başvurma konusunda anlaşmaları hâlinde, dava dosyası mahkemece ilgili hakem veya hakem kuruluna gönderilir.

Sözleşmenin Etkisi:

- **Olumlu Etki:** Uyuşmazlık doğması halinde çözümün hakemlerce yapılmasını talep etme hakkı verir.
- **Olumsuz Etki:** Taraflardan birinin devlet yargısına başvurma olasılığını ortadan kaldırır. (Dava açılırsa karşı taraf "**esasa cevap süresi sonuna kadar**" tahkim itirazında bulunabilir. Bu durumda dava usulden reddedilir HMK Md 413) ◀ 2016 ▶ ◀ 2016 ▶ ◀ 2018 ▶ Tahkim itirazının yapılması, hakemlerce tahkim yargılamasına başlanmasına ve karar verilmesine engel değildir.

Hakem Sözleşmesi: Doğmuş veya ileride doğması muhtemel bir uyuşmazlığın tarafları ile hakemler arasında yapılan; hakemlerin uyuşmazlığın çözümünü, tarafların ise bunun karşılığında belirli bir ücret ödemeyi taahhüt ettikleri bir sözleşmedir.

Hakem(ler)in Seçimi (HMK Md 416):

- Taraflar hakem sayısını diledikleri gibi (tek sayıda hakem, kural olarak 3 hakem) belirleyebilirler (HMK Md 415)
- Hakem sayısında mutabık kalınır ancak isimde anlaşma sağlanamazsa hakemin kim olacağı, taraflardan birinin talebiyle, **mahkeme tarafından** belirlenir. ◀ 2013,2014,2015 ▶
- 3 hakem için her taraf birer hakem seçer. Seçilen 2 hakem, 3. hakemi belirler. Bu seçim aşamalarının herbiri **1 AY** içerisinde tamamlanmazsa, taraflardan birinin talebiyle, mahkeme tarafından belirlenir. Hakem heyetinin başkanı 3. hakemdir. Hakemlerden en az birinin kendi alanında minimum **5 YIL** deneyimli hukukçu olması şarttır.
- Mahkemenin hakem seçim kararına karşı kanun yoluna başvurulamaz.
- **Hakemin Reddi (HMK Md 417):** Hakemler hakkındaki ret sebepleri, "yasaklılık sebeplerini" (HMK Md 34) ve ret sebeplerini" (HMK Md 36) kapsar.
 - Hakemi reddetmek isteyen taraf, ret sebebini öğrendikten sonra **2 HAFTA** içerisinde ret talebinde bulunabilir. Red talebi karşı tarafça kabul edilmez veya hakem kendisi

çekilmezse talep hakkında hakem kurulu karar verir (HMK Md 418). Hakem kurulu red talebini kabul etmezse, talepte bulunan taraf bu karardan itibaren 1 AY içerisinde mahkemeye başvurarak kararın kaldırılmasını ve mahkemenin bu kararı vermesini isteyebilir.

- Tek hakemin ya da kurulun karar çokluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin reddi için sadece mahkeme karar verebilir. Mahkeme kararına karşı kanun yoluna başvurulamaz. Mahkeme red kararını kabul ederse tahkim sona erer.
- Kuruldan ayrılan hakem yerine yeni hakem seçilir. Ancak tahkim sözleşmesinde hakemlerin ad-soyadları ferden belirtilmiş ise, karar çokluğunu etkileyecek sayıda hakemin görevinin sona ermesi halinde tahkim sona erer.
- Tahkim yeri, süresi ve yargılama usulü taraflarca belirlenebilir. Belirlenmemiş ise Hakem Kurulu karar verir. Süre bakımından Hakem Kurulu, ilk toplantı tutanak tarihinden itibaren 1 YIL içerisinde karar vermelidir ◀ 2017 ▶. Bu süre, tarafların anlaşmasıyla ya da taraflardan birinin mahkemeden talepte bulunması ile uzatılabilir (HMK Md 427)
- Hakem (veya Hakemler Kurulu) tahkim yargılamasını (taraflar yargılama usulü belirlememişse) HMK hükümlerine dikkate alarak uygun şekilde yürütebilir (HMK Md 424)
- Hakemlerin tahkim yargılamasına başlayabilmesi için dava açılması gerekir. Taraflar, tahkim davasının hangi tarihte açılmış sayılacağını serbestçe belirleyebilirler. Belirlenmemiş ise:
 - Taraflardan birinin hakem seçimi için mahkemeye başvuru tarihi
 - Hakem taraflar haricinde bir kişi/kurumca belirlenecekse buraya başvuru tarihi
 - Davacının kendi hakemini seçip karşı tarafa (kendi hakemini seçmesini) bildirdiği tarih
 - Tahkim sözleşmesinde hakem(ler)in isimleri belirtilmiş ise, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi talebinin karşı tarafça alındığı tarihdavanın açıldığı tarih sayılır (HMK Md 426).

Dava Dilekçesi (HMK Md 428):

"(1) Taraflarca kararlaştırılan veya hakem tarafından belirlenecek süre içinde, davacı tahkim şartını veya sözleşmesiyle birlikte varsa esas sözleşme ile iddiasını dayandırdığı vakiaları ve talebini; davalı ise savunmasını ve dayandığı vakiaları dilekçeyle hakem veya hakem kuruluna sunar.

(2) Taraflar dilekçelerine yazılı delillerini ekleyebilir ve ileride sunacakları delilleri gösterebilirler.

(3) Taraflar, aksini kararlaştırmış olmadıkça, tahkim yargılaması sırasında iddia veya savunmalarını değiştirebilir veya genişletebilirler. Ancak, hakem veya hakem kurulu, bu işlemin gecikerek yapılmış olduğunu veya diğer taraf için haksız bir şekilde büyük zorluk yarattığını ve diğer durum ve koşulları dikkate alarak, böyle bir değişiklik veya genişletmeye izin vermeyebilir. İddia veya savunma tahkim sözleşmesinin kapsamı dışına çıkacak şekilde değiştirilemez veya genişletilemez"

Cevap Dilekçesi:

Davalı, cevap dilekçesini vermezse; bu durum davacının iddialarının ikrarı veya davanın kabulü olarak değerlendirilmeyip yargılamaya devam edilir. (HMK Md 430)

Hakem veya hakem kurulunun yetkisizliğine ilişkin itiraz, en geç cevap dilekçesinde yapılır. Tarafların hakemleri bizzat seçmiş veya hakem seçimine katılmış olmaları, hakem veya hakem kurulunun yetkisine itiraz etme haklarını ortadan kaldırmaz (HMK Md 422/2)

Tahkikat:

- Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, tebligat işlemleri, 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır (HMK Md 438)

- Hakem veya hakem kurulu, davanın aydınlanması bakımından, belirli konularda bilirkişiden rapor alabilir, keşif icrasına karar verebilir **(HMK Md 431)** tarafların talebi üzerine delil tespitine karar verilebilir **(HMK Md 414)**
- Taraflar, hakem veya hakem kurulunun onayını aldıktan sonra, delillerin toplanması konusunda mahkemeden yardım talep edebilirler **(HMK Md 432)**
- Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça geçici hukuki koruma tedbirine karar verilebilir.
 - Hakem (Kurulu), taraflardan birinin talebi üzerine (gerekli görürse teminata karşılık) ihtiyati tedbir kararı verebilir **(HMK Md 414/1)** ancak zorla icra yetkisi olmadığından (taraflardan birisinin başvurusu üzerine) mahkemeden yardım talep edebilir. **(HMK Md 414/2)**
 - Hakem veya hakem kurulunun ya da taraflarca görevlendirilecek bir başka kişinin zamanında veya etkin olarak hareket edemeyecek olduğu hâllerde **(örneğin tahkim başlamadan evvel, görülen risk üzerine)**, taraflardan biri ihtiyati tedbir veya delil tespiti için mahkemeye başvurabilir. Bu hâller mevcut değil ise mahkemeye başvuru, sadece hakem veya hakem kurulundan alınacak izne veya tarafların bu konudaki yazılı sözleşmesine dayanılarak yapılır. **(HMK Md 414/3)** Tahkim yargılaması öncesi veya tahkim yargılaması sırasında taraflardan birinin talebi üzerine mahkemeye verilen ihtiyati tedbir kararı, aksine karar verilmedikçe, hakem veya hakem kurulu kararının icra edilebilir hâle gelmesiyle ya da davanın hakem veya hakem kurulu tarafından reddedilmesi hâlinde kendiliğinden ortadan kalkar.
 - Mahkemenin verdiği ihtiyati tedbir kararı, hakem veya hakem kurulu tarafından değiştirilebilir veya ortadan kaldırılabilir.
 - Taraflardan biri, mahkemeden ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kararı almış ise iki hafta içinde tahkim davasını açmak zorundadır. Aksi hâlde ihtiyati tedbir veya ihtiyati haciz kendiliğinden ortadan kalkar. **(HMK Md 426/2)**

Tahkimin Sona Ermesi:

- Nihai hakem kararı verilirse
- Tarafların uyuşmazlık konusunda sulh olursa **(HMK Md 434)**
- Davacının davasını geri alırsa **(HMK Md 435)**
- Her iki taraf tahkimin sona ermesi konusunda anlaşırorsa
- Hakem(ler) yargılamanın sürdürülmesini gereksiz ya da imkansız bulursa
- Süre uzatımı mahkeme tarafından reddedilirse
- Hakem Kurulu oy birliğiyle kara veremezse
- Yargılama giderleri için gerekli avans yatırılmazsa

Hakem Kararlarının Tavzihi, Düzeltilmesi ve Tamamlanması (HMK Md 437)

- Karardaki hesap, yazı vb. **maddi hatalar** için kararın bildiriminden sonra **2 HAFTA** içerisinde taraflardan birisi, karşı tarafa bilgi vermek kaydıyla, hakem veya hakem kuruluna başvurarak söz konusu hatanın **düzeltilmesini** talep edebilir. Hakem(ler), **2 HAFTA** içinde söz konusu sehven hatayı resen düzeltebilirler.
- Karardaki belirsizliklerin ya da çelişkilerin giderilmesi için, taraflardan birisi **2 HAFTA** içinde Hakem(ler)e **kararın tavzihini** talep edebilir. **◀ 2014,2016 ▶**
- Karara bağlanmamış bir konu kalmış ise, taraflardan her biri, kararın tebliğinden itibaren **1 AY** içinde, tamamlayıcı hakem kararı verilmesini talep edebilir. Hakem(ler) talebi uygun görürse **1 AY** içinde **tamamlayıcı hakem kararını** vermelidir.

İptal Davası (HMK Md 439)

- Hakem kararlarına karşı **istinaf veya temyiz yolu kapalıdır.** ◀ 2014 ▶
- Aşağıdaki hallerde **1 AY** içerisinde **BAM'da iptal davası** açılabilir. İptal davası öncelikle ve ivedilikle görülür: ◀ 2018 ▶ ◀ 2017 ▶
 - a) Tahkim sözleşmesinin taraflarından birinin ehliyetsiz ya da tahkim sözleşmesinin geçersiz olduğu,
 - b) Hakem veya hakem kurulunun seçiminde, sözleşmede belirlenen veya bu kısımda öngörülen usule uyulmadığı, ◀ 2016 ▶
 - c) Kararın, tahkim süresi içinde verilmediği, ◀ 2017 ▶ ◀ 2018 ▶
 - ç) Hakem veya hakem kurulunun, hukuka aykırı olarak yetkili veya yetkisiz olduğuna karar verdiği,
 - d) Hakem veya hakem kurulunun, tahkim sözleşmesi dışında kalan bir konuda karar verdiği veya talebin tamamı hakkında karar vermediği ya da yetkisini aştığı,
 - e) Tahkim yargılamasının, usul açısından sözleşmede veya bu yönde bir sözleşme bulunmaması hâlinde, bu kısımda yer alan hükümlere uygun olarak yürütülmediği ve bu durumun kararın esasına etkili olduğu,
 - f) Tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmediği,
 - g) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı,
 - ğ) Kararın kamu düzenine aykırı olduğu, tespit edilirse,
- Hakem kararına karşı iptal davası açılması, kararın icrasını durdurmaz.
- İptal davası kararına temyiz yolu açıktır. ◀ 2016 ▶ İptal davasında verilen kararın temyiz edilmesi, iptal davasına konu olan hakem kararın icrasını durdurmaz. ◀ 2014 ▶

Yargılamanın İadesi: (HMK Md 443)

- Şu koşullarda **(HMK 375- aşağıda sıralanmış fıkralar)** yargılamanın iadesi yoluna başvurulabilir:
 - b) Davaya bakması yasak olan yahut hakkındaki ret talebi, merciince kesin olarak kabul edilen hâkimin karar vermiş veya karara katılmış bulunması.
 - c) Vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması.
 - e) İfadesi karara esas alınan tanığın, karardan sonra yalan tanıklık yaptığının sabit olması.
 - f) Bilirkişi veya tercümanın, hükme esas alınan husus hakkında kasten gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu sabit olması.
 - g) Lehine karar verilen tarafın, karara esas alınan yemini yalan yere ettiğinin, ikrar veya yazılı delille sabit olması.
 - h) Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması.
 - i) Bir dava sonunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra tarafları, konusu ve sebebi aynı olan ikinci davada, öncekine aykırı bir hüküm verilmiş ve bu hükmün de kesinleşmiş olması.
 - i) Kararın, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi
- Hakem kararına karşı açılan Yargılamanın İadesi davası, tahkim yeri **asliye hukuk** veya **asliye ticaret mahkemesinde** görülür. Tahkim yeri belirlenmemiş ise görevli mahkeme, konusuna göre asliye hukuk veya asliye ticaret mahkemesi, yetkili mahkeme ise davalının Türkiye'deki yerleşim yeri, oturduğu yer veya işyeri mahkemesidir. **(HMK Md 410)** ◀ 2016 ▶
- Talep mahkeme tarafından kabul edilirse, yeni bir hakem (kurulu) seçilir.

Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları (AUÇY)

- Yargılama yapılmadan veya uyuşmazlığa yönelik hüküm verilmeden uyuşmazlığın çözümü öngörülür.
- AUÇY, devlet yargısına başvuruyu engellemez.
- AUÇY, irade serbestisinin hâkim olduğu alanlarda, tarafaların üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecekleri veya sulh olabilecekleri uyuşmazlıklarda uygulanabilir.
- Faydaları:
 - Yargının artan iş yükünün azaltılması;
 - hukukî uyuşmazlıkların daha basit, ucuz, masrafsız ve hızlı şekilde çözülebilmesi;
 - taraflar arasındaki anlaşmazlıkların daha fazla derinleşmeden barışçıl yollarla çözülmesi;
 - uyuşmazlıkların haklı-haksız düzleminde çatışmacı ve mücadelecî bir yöntem yerine menfaatlerin dengelenmesi suretiyle çözülmesi;
 - tarafların beklemediği veya istemediği bir kararla karşılaşma tehlikesinin önlenmesi,
 - aleniyet ilkesine uyulması zorunluluğunun bulunmaması
 - hukukî ilişkilerin bozulmadan geleceğe yönelik olarak değiştirebilmesi (dönüştürebilmesi)
- **AUÇY Yöntemleri:** ◀ 2015 ▶ ◀ 2015 ▶
 - kısa duruşma
 - mahkeme öncesi müzakere
 - hakem bilirkişiden yararlanılması
 - Uzlaştırma (*Avukatlık Kanunu Md 35/A*)
 - Uzlaşma tutanağı uzlaşma konusunu, yerini, tarihini, karşılıklı yerine getirmeleri gereken hususları içermesi halinde, İİK kapsamında ilâm niteliğinde belge olarak kabul edilir.
 - Arabuluculuk (*en yaygın yöntem*) (*HUAK ve Yönetmeliği*)
 - Tüketici Hakem Heyetleri (*TKHK Md 66*)
 - Hakem heyetinin vereceği kararlar taraflar açısından bağlayıcı olup, icra ve iflâs Kanununun ilâmının yerine getirilmesi hakkındaki hükümlerine göre, cebri icra ile yerine getirilebilir.
 - Hakem heyetinin kararlarına karşı **15 GÜN** içinde tüketici mahkemesine itiraz edilebilir. İtiraz, kural olarak tüketici hakem heyeti kararının icrasını durdurmaz. (*TKHK Md 70*) ◀ 2014 ▶

Arabuluculuk: Sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi (*HUAK Md 2*) ◀ 2015 ▶ ◀ 2018 ▶

- Arabulucu, taraflar arasındaki uyuşmazlığı çözmeye yönelik bir karar veremez.
- Arabulucu, taraflara iletişim kurabilecekleri bir ortam sağlar ve gerektiğinde tarafsızlığına gölge düşürmeden çözüm için öneriler sunar.
- Taraflar, arabulucuya başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttirler (*HUAK Md 3*).
- Aksi kararlaştırılmadıkça arabulucu, arabuluculuk faaliyeti çerçevesinde kendisine sunulan veya diğer bir şekilde elde ettiği bilgi ve belgeler ile diğer kayıtları gizli tutmakla yükümlüdür. Bu gizlilik benzer biçimde taraflar bakımından da geçerlidir (*HUAK Md 4*).
- Taraflar, arabulucu veya arabuluculuğa katılanlar da dâhil üçüncü bir kişiler, uyuşmazlıkla ilgili olarak hukuk davası açıldığında veya tahkim yoluna başvurulduğunda, arabuluculuk sürecindeki beyan veya belgeleri delil olarak ileri süremez ve bunlar hakkında tanıklık yapamazlar (*HUAK Md 5*).
- Taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini talep edebilirler. Dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuşsa, anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, arabulucunun görev yaptığı

yer sulh hukuk mahkemesinden talep edilebilir. Davanın görülmesi sırasında arabuluculuğa başvurulması durumunda ise anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden talep edilebilir. Bu şerhi içeren anlaşma, ilam niteliğinde belge sayılır. (HUK Md 18).

- İş Mahkemeleri Kanunu: **◀ 2018 ▶**
 - Kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır (İMİK Md 3)
 - İş Mahkemeleri Kanununa göre, arabulucu, yapılan başvuruyu görevlendirildiği tarihten itibaren **3 HAFTA** içinde sonuçlandırmalıdır. Bu süre zorunlu hâllerde arabulucu tarafından en fazla **1 HAFTA** daha uzatılabilir.
 - Taraflardan birinin geçerli bir mazeret göstermeksizin ilk toplantıya katılmaması sebebiyle arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi durumunda, davada kısmen veya tamamen haklı çözüme dahi yargılama giderlerinin tamamından sorumlu tutulur. Ayrıca bu taraf lehine vekalet ücretine hükmedilmez.
 - Arabuluculuk bürosuna başvurulmasından son tutanağın düzenlendiği tarihe kadar geçen sürede zamanaşımının durur.
- Türk Ticaret Kanunu:
 - Ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır.
 - Arabulucu, ticari davalarda yapılan başvuruyu, görevlendirildiği tarihten itibaren **6 HAFTA** içinde sonuçlandırır. Bu süre en fazla **2 HAFTA** daha uzatılabilir **(TTK Md 5/A)**

© 2019 - 2020 Dr. Mustafa AFYONLUOĞLU

Sorumluluk Reddi: Bu dokümanda yer alan bilgiler 2019-2020 Eğitim Döneminde AÖF E-Kampüs'te yayımlanan ders materyalleri, ilgili eğitim videoları, ilgili mevzuat ve Canlı Ders videolarındaki anlatımlardan hazırlanmıştır. Dokümandaki bilgilerde yer alan olası hata ve eksikliklerden sorumluluk kabul edilmemektedir. Adalet programı sınavlarına hazırlanmada temel kaynak olarak Anadolu Üniversitesi e-Kampüs sisteminde yer alan ders materyalleri esas alınmalıdır.

Bu dokümanın en güncel şekli, ücretsiz olarak <http://afyonluoglu.org/aof-ders-notlari/> adresinden indirilebilir.

Dokümandan alıntı yapılması halinde kaynak gösterilmesi zorunludur.

Başka bir yerde yayımlanması, web sitesinin referans gösterilmesi ve orijinal şekli üzerinde ekleme, değişiklik ve kesinti yapmamak kaydı ile izne tabi değildir.

Son Güncelleme Tarihi: 13.01.2020